UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Nikola Ortová

Dobré mravy

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Petr Šustek, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 3. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 124 532 znaků včetně mezer.

V Praze dne 31. 3. 2022

Nikola Ortová

Děkuji panu doc. JUDr. Petru Šustkovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, jeho ochotu, vstřícný přístup a hodnotné připomínky.

Poděkování patří rovněž mým rodičům za jejich neutuchající podporu během celého mého studia a v neposlední řadě též mému snoubenci za jeho pozitivní přístup k životu.

Obsah

Úvod 1

1. Pojem dobrých mravů v historické perspektivě 4

1.1. Dobré mravy v římském právu 4

1.2. Vývoj problematiky po pádu Římské říše 6

1.3. Právní úprava dobrých mravů v Československu 8

1.4. Dynamická povaha dobrých mravů 12

2. Dobré mravy v českém občanském právu a jejich komparace s německou a švýcarskou právní úpravou 18

2.1. Institut dobrých mravů v občanském zákoníku 19

2.2. Přístup judikatury a doktríny k vymezení pojmu dobrých mravů 23

2.2.1. Obecné vymezení dobrých mravů v judikatuře 23

2.2.2. Vymezení dobrých mravů judikaturou v konkrétním případě 28

2.2.3. Vymezení pojmu dobrých mravů doktrínou 31

2.3. Funkce dobrých mravů 35

2.4. Veřejný pořádek 37

3. Rozpor s dobrými mravy a vybrané okruhy jejich aplikace 40

3.1. Rozpor s dobrými mravy 40

3.2. Vybrané okruhy aplikace dobrých mravů 45

3.2.1. Osvojení zletilého 45

3.2.2. Lichva 47

3.2.3. Odvolání daru pro nevděk 48

Závěr 51

Seznam použitých zkratek 54

Seznam použitých zdrojů 56

Abstrakt, klíčová slova 62

Abstract, key words 63

Úvod

Latinské rčení *„Summum ius, summa iniuria“* vyjadřuje skutečnost, že právní normy, jejichž povaha je příliš formalistická a obecná, nejsou schopné postihnout všechny v životě představitelné situace, a tudíž nejsou způsobilé k tomu, aby jejich aplikace ve všech případech vedla ke spravedlivému řešení. Jelikož však soud musí právo nejen respektovat, ale zároveň jeho interpretace a aplikace má vést k řešení spravedlivému, musí existovat méně formalizovaný a zároveň flexibilnější institut, prostřednictvím kterého lze takového výsledku dosáhnout. Tuto významnou úlohu v českém právním řádu vykonávají právě dobré mravy. *Boni mores* neboli dobré mravy jsou jednou z nejstarších a nejdůležitějších zásad občanského, respektive soukromého práva, a celým jím prostupují. Představují jeden z korektivů autonomie vůle a ovlivňují obsah každého právního jednání, neboť zákon stanoví, že právní jednání vyvolává jednak právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, ale také následky plynoucí z dobrých mravů.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že se jedná o velmi významný institut občanského práva, který má vliv na jakékoli právní jednání osob soukromého práva, protože stanovuje nejen limity autonomie jejich vůle, ale také ovlivňuje obsah a následky právních jednání a v neposlední řadě případné řešení sporů osob soukromého práva. Důležitost dobrých mravů a jejich aktuálnost dále dokazuje i skutečnost, že jsou zakotveny v mnohých zákonech, užívány soudci v odůvodněních svých rozhodnutí a je jimi argumentováno advokáty v konkrétních kauzách. Právě tyto důvody vedly diplomantku k volbě dobrých mravů jako tématu své diplomové práce. Hlavní pohnutkou k výběru daného tématu byl však nesporně faktor spravedlnosti, poněvadž její dosahování v konkrétních případech hraje v právním státu zásadní roli, a právě tohoto cíle pomáhá významnou měrou institut dobrých mravů dosáhnout.

Dobré mravy jsou neurčitým právním pojmem, a proto nejsou v občanském zákoníků ani v jiném zákoně definovány. Pro adresáty právních norem je však důležité znát jejich význam, neboť jsou jedním z korektivů platnosti právních jednání. Pochopení významu dobrých mravů a jejich respektování je tak zcela elementární pro autonomní normotvorbu smluvních stran v soukromoprávních vztazích, chtějí-li se vyvarovat rizika neplatnosti či jiného negativního následku rozporu s dobrými mravy. Upřesnění významu tohoto pojmu je tak klíčové pro naplnění zásadních principů občanského práva, jako je právní jistota a autonomie vůle osob soukromého práva. Z uvedených důvodů si tato práce klade za cíl zjistit a objasnit obsah, respektive význam, pojmu dobrých mravů. Dále pak také jak a zda příhodně je v doktríně a

judikatuře vymezen, a jestli o jeho smyslu panuje shoda? Diplomantka se rovněž pokusí nalézt odpoveď na otázku, jak obsah daného pojmu adresátům právních norem nejlépe přiblížit? Získané odpovědi budou kriticky zhodnoceny a bude nabídnut, dle diplomantčina názoru, nejlepší způsob vymezení či přiblížení významu dobrých mravů.

Za účelem zodpovězení stanovených výzkumných otázek diplomantka rozdělila práci do tří částí, jejichž zaměření by mělo pomoci naleznout kýžené odpovědi. První část se bude zabývat historií pojmu dobrých mravů, jakožto jednoho z nejstarších institutů občanského práva, a má za cíl nalézt jeho původ a posoudit povahu institutu, pokud jde o jeho proměnlivost v čase. Konkrétně zde bude zkoumán přístup k dobrým mravům v období Římské říše a po jejím pádu, dále pak jejich právní úprava v Československu a České republice až po přijetí platného občanského zákoníku. Druhá část pak nabídne zjištění, jak k dobrým mravům přistupuje nejen platný občanský zákoník, ale jak je vykládá též doktrína a judikatura, a to nejen v tuzemsku, ale i v Německu a ve Švýcarsku. Dále zde bude objasněna funkce dobrých mravů a vyložen pojem veřejného pořádku za účelem diferencování těchto dvou korektivů. Jelikož je pro pochopení daného pojmu potřebná též znalost následků, které vyvolává jednání rozporné s dobrými mravy, tak se touto problematikou zabývá třetí a zároveň poslední část této práce, která navíc ve své druhé kapitole ze stejného důvodu rozebírá přístup praxe k dobrým mravům ve vybraných okruzích jejich aplikace.

Diplomantka do práce zařazuje i srovnání s vybranými zahraničními právními řády, neboť se domnívá, že komparace s vhodně zvolenou zahraniční právní úpravou představuje pro interpretaci a aplikaci jakéhokoli právního pojmu cenný zdroj poznání. Poznatky získané tímto porovnáním totiž mohou poskytnout inspiraci pro zlepšení stávající tuzemské úpravy či jejího výkladu, nebo naopak utvrzení v její správnosti. Srovnání české právní úpravy právě se švýcarskou a německou je příhodné z několika důvodů, mezi nimiž lze uvést skutečnost, že se tvůrci českého občanského zákoníku inspirovali též občanským zákoníkem švýcarským a německým. Navíc fakt, že německý právní řád patří do germánské právní rodiny, stejně jako ten český, zatímco švýcarský právní řád je svou úpravou na pomezí germánské a francouzské právní rodiny, sám o sobě poskytuje zajímavé výchozí podmínky pro porovnání.

Zvolené téma a cíl práce dávají prostor pro jejich rozsáhlé zpracování, jelikož podněcují k podrobnému a důkladnému výzkumu dané problematiky. Ten je však v případě diplomové práce limitován vhodností jejího rozsahu, a tak diplomantka hodlá předložit výsledky svého bádání s plným vědomím toho, že nevyčerpá ani dané téma, ani možné odpovědi na výzkumné

otázky. To je jí předem zřejmé i z toho důvodu, že zpracovává téma dobrých mravů jen v rámci občanského práva. Z metod, které diplomantka pro vypracování diplomové práce volí, lze jmenovat analýzu, komparativní a deskriptivní metodu a konečně též syntézu. Při hledání odpovědí na stanovené otázky budou hojně využity odborné články a judikatura, dále pak komentářová literatura a nevelké množství monografie, neboť ta se k dané problematice téměř nevyskytuje. Jedná se o převážně české zdroje, kterých je pro tento účel dostupné dostatečné množství. Diplomantka napříč celou diplomovou prací pracuje vždy s posledním platným zněním uváděných právních předpisů, pokud není uvedeno jinak.

1. Pojem dobrých mravů v historické perspektivě

Dobré mravy jako právní pojem, který je dnes užíván v moderních právních řádech, byly zmiňovány již v období starověkého Říma. Význam tohoto institutu je značný, neboť jeho prostřednictvím získávají právní relevanci určité mimoprávní standardy. Nejen korektiv zákonných zákazů, ale též tyto mimoprávní standardy, skrze korektiv dobrých mravů, tak omezují ve všech právních systémech smluvní svobodu stran. S odkazem na římskoprávní tradici se tento institut označuje převážně jako „dobré mravy“ neboli latinsky „*boni mores“,* a jsou tak jedním z nejstarších institutů soukromého práva. Právě římské právo totiž položilo základy pro moderní pojetí sledované problematiky.[1] Dobré mravy mají dynamickou povahu, a proto je pro pochopení jejich významu důležitá též znalost historie tohoto pojmu. Z tohoto důvodu je jí věnována následující část této práce.

1.1. Dobré mravy v římském právu

Již v římském právu byl rozpor s dobrými mravy, stejně jako rozpor se zákonem, vnímám jako korektiv smluvní svobody. Smlouvy, které byly v rozporu s dobrými mravy, totiž nemohly po právní stránce obstát. Rozporuplné názory panovaly, a stále panují, ohledně otázky, zda neplatností, postihující nemravnou smlouvu, má být stižena smlouva jako celek, či zda je v určitých případech přípustné separovat tu část smlouvy, která odporuje dobrým mravům, a její zbytek ponechat v platnosti. Dále již zde plnily funkci korektivu sbližujícího formální aplikaci právních norem s potřebou odstranit tvrdost, asociálnost a amorálnost při rozhodování o právech a povinnostech osob.[2]

V klasickém římském právu se nezformulovala obecná doktrína, ani se zde neobjevilo mnoho případů týkajících se problematiky dobrých mravů. Gaius ve své učebnici k této problematice uvádí pouze dva příklady. Jedním z nich je situace, kdy skrze mandátní smlouvu mandatář pověřil mandanta, aby třetí osobě ukradl určitou věc, nebo aby ji fyzicky napadl. Gaius konstatuje, že závazek z této smlouvy nemůže vzniknout z toho důvodu, že takový mandát je proti dobrým mravům. Aby totiž mohlo být dosaženo žádoucího výsledku negace takovýchto závadných smluv, muselo být použito jiné kritérium než kritérium zákonných zákazů, jelikož

---

[1] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 10.

[2] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 74-75.

v Římě nebyly krádež ani fyzické napadnutí žádným zákonem výslovně zakázány. Gaius tedy jako toto kritérium uznal dobré mravy.[3]

Stejně tak závazek nevznikl, zavázala-li se osoba formou stipulace ke krádeži *res extra commercium* nebo k vraždě třetí osoby. Podobně jako nemravné mandáty totiž stíhala sankce neplatnosti i nemravné stipulace.[4] Tento fakt značí posun v právním myšlení, neboť v předklasickém období pouze samotná forma stipulace vylučovala úvahy o možné neplatnosti, pokud šlo o její obsah.[5] V dalším případě popisovaném Iulianem se řeší platnost závazku, který byl učiněn formou stipulace. Zde se jedna osoba zavázala zaplatit druhé osobě určitou částku v případě, že tuto osobu neustanoví svým dědicem. Daná částka měla v podstatě představovat smluvní pokutu. Iulianus přirozeně dovozuje neplatnost takového ujednání z důvodu rozporu s dobrými mravy.[6]

Problematika dobrých mravů přitahovala velkou pozornost v pozdně klasickém období starého Říma. Klauzule *contra bonos mores* se užívala v případech neslušného či nedůstojného chování, a dále též v případech nepřípustného omezování svobody ve vztazích uvnitř rodiny. Jednání vykazující nedostatek rodinné oddanosti byla rovněž posouzena jako jednání v rozporu s dobrými mravy. Problematika dobrých mravů byla v tomto období diskutována též z obecného pohledu, kdy bylo konstatováno, že ujednání, která jsou v rozporu se zákony, císařskými konstitucemi či dobrými mravy, jsou neplatná. Za povšimnutí stojí fakt, že dobré mravy byly uváděny v rámci katalogu pramenů práva, byly totiž přijaty jako obecný normativní systém rovnocenný právu.[7]

Smlouvy, ve kterých byl přítomen rozpor s dobrými mravy, byly absolutně neplatné. Přísnost této sankce však vyžaduje opravdu zodpovědné prošetření konkrétního případu. Naprosto správně tak římští právníci při posuzování jednotlivých kauz přihlíželi k pozadí, účelu a podstatě daného jednání. Z uvedeného vyplývá, že přístup významných římských právníků k řešení

---

[3] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 11.
[4] ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Cape Town: Juta, 1990. s. 708.
[5] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 11.
[6] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 12.
[7] Tamtéž, s. 13.

komplikovaných právních otázek nebyl formalistický, což je i ve srovnání s některými pozdějšími přístupy pojetí celkem progresivní.

Dobré mravy zastávaly v soukromoprávním prostředí roli jakéhosi barometru společenského cítění, neboť pro jejich obsah bylo klíčové to, co se v konkrétním případě o daném jednání domnívali nejváženější římští občané. Obsah pojmu se tedy měnil dle okolností posuzovaného případu, a nebyl tak platný obecně, nýbrž jen v rámci posuzované kauzy. Klasičtí právníci se však také pokoušeli o definice pojmu jako takového. Dospěli k závěru, že nezpochybnitelným jádrem dobrých mravů jsou hodnoty, které stmelují a udržují společenství lidí pohromadě, což jsou především smysl pro povinnost a přirozenou úctu k bohům, rodičům a příbuzným a úcta k člověku jako součásti společnosti. Ačkoli sféra rodinného soužití typicky představovala oblast, v níž šlo korektiv dobrých mravů považovat za rozhodující měřítko, vystupovaly dobré mravy jako nezbytná hranice pro uplatnění principu smluvní svobody i mimo tuto sféru působnosti.[8]

1.2. Vývoj problematiky po pádu Římské říše

Poté, co Římské impérium zaniklo, docházelo k recepci římského práva. Tento pojem označuje proces přejímání římskoprávních institutů, jejich používání v procesu aplikace práva a ovlivňování právních řádů římským právem. Ve velké části Evropy to byl proces navrácení se k římskému právu po, někdy i dlouhém, období, kdy se prosadily jiné právní řády. Recepce se projevovala především v oblasti soukromého práva a její typickou součástí byla orientace na systematiku, dogmatiku a metodu zkoumání pramenů římského práva. V Itálii a v jižní Francii se nejednalo o recepci římského práva v plném významu, zde totiž v důsledku personality práva nepřestalo nikdy platit. Nový zájem o římské právo podnítil nález rukopisu Digest v roce 1070 ve Florencii a na přelomu 11. a 12. století začalo být zkoumáno na vysokém učení v Bologni. Postupně tak zde vznikly dvě právnické školy – glosátoři a komentátoři.[9]

Název glosátorů je odvozen od způsobu jejich práce, jelikož do textů připisovali poznámky neboli glosy, které vysvětlovaly daný text či odkazovaly na podobná místa v textech jiných. Jejich zakladatelem byl Irnerius a za zmínku stojí, že jako škola sjednotili texty rukopisů justiniánských sbírek a vytvořili tzv. obecný text. Na glosátory pak navázali komentátoři, kteří vytvářeli delší souvislejší komentáře k římskoprávním textům. Založili také nauku o subsidiární

---

[8] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 13-14.

[9] SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. s. 38.

platnosti římského práva, které se stalo *ius commune* neboli obecným právem. Z toho důvodu bylo římské právo používáno, když se objevily mezery v právu italských měst a též za situace, kdy se střetla práva různých měst.[10], což vedlo k tomu, že se přejímaly mnohé instituty římského práva.

V období *ius commune* probíhaly diskuse vztahující se k dobrým mravům kupříkladu tak, že byly komentovány jednotlivé případy popsané v *Corpus iuris civilis*, přičemž byl sdílen náhled klasických právníků. V některých případech ale docházelo k odlišnému posouzení, a to jednak kvůli změně v pohledu na společenskou morálku v důsledku vývoje, a pak také z důvodu využití nedostatku povědomí o římské společnosti k odlišné interpretaci některých situací. Též odlišná úprava daného prostředí, například germánské obyčejové právo, občas vedla k zaujetí rozdílného názoru. [11]

Na straně druhé se objevily nové problémové okruhy, u nichž bylo třeba posoudit soulad s dobrými mravy. Například v období reformace bylo přijetí či zachování určité náboženské víry často stanovováno jako podmínka pro nabytí odkazu. Tyto klauzule byly posouzeny jako nepřijatelné a neplatné. Někteří autoři prosazovali generalizující přístup požadující, aby byla všechna jednání odporující dobrým mravům neplatná. Hugo Grotius a další právníci přirozenoprávní školy uváděli jako tři základní důvody způsobující neplatnost právních jednání, tedy jako korektivy platnosti, ilegalitu, amoralitu a počáteční neplatnost.[12]

Během 18. a 19. století se ustálilo obecné pravidlo znějící tak, že veškerá právní jednání, která jsou v rozporu s dobrými mravy jsou neplatná. Tento náhled na danou problematiku sdílí i pandektisté.[13] Příslušníci této školy se věnovali přesnému pojmovému myšlení, které vyústilo v „pojmovou právní vědu“. Nevýznamnějším výsledkem jejich práce je německý občanský

---

[10] SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce.* 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. s. 38-39.
[11] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 14-15.
[12] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 15.
[13] Tamtéž, s. 15.

zákoník z r. 1896.[14] Zmiňované pravidlo bylo užito jako zdroj inspirace nejen při přípravě občanskoprávní kodifikace v Německu, ale také ve Francii.[15]

Charakter pojmu dobrých mravů je dynamický, mění se v závislosti na tom, jak se vyvíjí názor na společenskou morálku v různých historických obdobích. Pohled na to, co je a není amorální, je totiž v čase proměnlivý. Mnohá jednání, která by v minulosti neobstála, v současné době již kritéria společenské morálky naplní. V současné době lze pozorovat spíše sklon k zužování okruhu ujednání, která by mohla být, z důvodu rozporu s dobrými mravy, pro stigma amorality zneplatněna. Nicméně aplikovatelnost korektivu dobrých mravů se v moderním právu podstatně rozšířila, jelikož jsou východiskem pro zjednání nápravy smluv, do nichž byla, z důvodu nerovnosti postavení a vyjednávacích schopností smluvních stran, začleněna nepřijatelná smluvní ustanovení. Pokud je mezi plněním jedné strany a protiplněním druhé dán výjimečný a nepřiměřený nepoměr, jedná se v moderním pojetí též o rozpor s dobrými mravy. Příkladem takového nepoměru je lichva. Korektiv dobrých mravů se tak stává též účinným nástrojem ochrany ekonomicky slabších stran před zneužitím tohoto jejich postavení.[16]

1.3. Právní úprava dobrých mravů v Československu

Na základě rozdílné úpravy lze toto období rozdělit do dvou částí: v první z nich platil rakouský obecný zákoník občanský, tj. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „ABGB“), a v druhé pak občanské právo upravovaly socialistické civilní kodexy z let 1950 a 1964. Druhý úsek tohoto období se neliší jen rozdílnou právní úpravou ale hlavně tím, že se změnilo chápání občanské práva jako celku. Po roce 1989 sice zůstal stále v platnosti zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník z roku 1964“ nebo také „ObčZ 1964“), nicméně v tomto období již probíhaly snahy o jeho přizpůsobení podmínkám moderního občanského práva, a tak již tento úsek tvoří vlastní etapu vývoje.[17]

Po vzniku samostatného Československa došlo k recepci rakouského práva prostřednictvím zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého, tzv. recepční normy. Na území českých zemích tak stále platil ABGB, a to ve znění platném po tzv. 3. dílčí

---

[14] SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce.* 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. s. 43.

[15] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 15.

[16] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 15-16.

[17] Tamtéž, s. 175.

novele z roku 1916. V této době byl pro sledovanou problematiku zásadní § 879 ABGB, jenž v odstavci prvním obsahuje generální klauzuli o neplatnosti smluv, které se příčí dobrým mravům a zákonnému zákazu. Demonstrativní výčet pravděpodobně nejzávažnějších příkladů těchto smluv, včetně lichvy, tvoří odstavec druhý zmíněného paragrafu. Podstatné je, že generální klauzule zahrnuje mimo korektivu rozporu se zákonem též korektiv rozporu s dobrými mravy, jelikož bez uvedení tohoto druhého korektivu by smlouvy, které jsou ze širšího společenského pohledu vadné, ale jinak vyhovující požadavkům zákona, musely být uznány za platné.[18]

Při posuzování rozporu s dobrými mravy byla role judikatury předválečnou doktrínou považována za dynamickou a kreativní, jelikož soudci měli široký prostor pro dotváření právní normy generální klauzule.[19] Dobré mravy byly chápány jako pružný neurčitý právní pojem, v ABGB nejsou dobré mravy ideální morálkou, nýbrž etablovanými společenskými pravidly. Příčí se jim takové jednání, jenž se mezi poctivými lidmi považuje za nepřípustné. Podle Kubeše jsou dobrými mravy normy uznané dobrými dotyčnou společností a soudcem. Tímto vymezením se akcentuje jejich národní charakter a podtrhává úloha soudce při aplikaci dobrých mravů.[20]

Judikatura je pro konkretizaci pojmu dobrých mravů rozhodující. Rakouský Říšský soud a po něm Nejvyšší soud Republiky československé tak vytvořily ucelený systém smluv proti dobrým mravům.[21] Judikatura nejprve jako pramen smluv proti dobrým mravům uvedla smlouvy urážející sexuální morálku, tudíž konkubinát a smlouvy s ním spojené byly pokládány za nemravné.[22] Stejně byly posouzeny některé smlouvy ohrožující instituci manželství nebo rodičovství, jako například smlouva o poskytnutí souhlasu k rozluce či rozvodu,[23] též smlouva o vzdání se nároku manželky na výživné, pokud tento závazek souvisí s úplatou za souhlas k rozluce manželství.[24] Další takovou typovou skupinou smluv jsou ty nadmíru omezující osobní nebo hospodářskou svobodu jedince včetně smluv, kde se jedná o slib změny či ponechání

---

[18] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 175-176.
[19] Tamtéž, s. 178.
[20] KUBEŠ, Vladimír. In: HARTMANN, Antonín, ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Díl 4, (§§ 859 až 1089). Praha: Linhart, 1936. s. 135.
[21] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 179.
[22] Rozhodnutí Nejvyššího soudy Československé republiky ze dne 21. 12. 1920, sp. zn. Rv I 702/20.
[23] Rozhodnutí Nejvyššího soudy Československé republiky ze dne 26. 4. 1921, sp. zn. Rv II 18/21.
[24] Rozhodnutí Nejvyššího soudy Československé republiky ze dne 18. 10. 1930, sp. zn. Rv I 1975/29.

náboženské víry za poskytnutí smluveného plnění a též smlouvy, které nemají být z povahy věci učiněny závislými na penězích. Ty patří do oblasti takzvané nepřípustné komercializace. Plná moc k provedení nedovoleného jednání je neplatná, taktéž se nelze platně vzdát práva odvolat dar pro hrubý nevděk obdarovaného.[25]

V textu § 879 odstavce prvního ABGB se píše o nicotnosti právních jednání příčících se zákonu či dobrým mravům. Takto se jeho znění změnilo po 3. dílčí novele zákoníku, kdy byl pojem „nicotnost“ převzat z německého občanského zákoníku, tj. Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“), ale ve skutečnosti měl být chápán jako „neplatnost“. Tyto smlouvy totiž nebyly právně nicotné, nýbrž neplatné, tj. bez právních účinků. Za situace, kdy vadnou část smlouvy bylo možné oddělit, se dalo uvažovat o její částečné neplatnosti, a tak zachování zbytku smlouvy v platnosti. Jednání vedoucí k obcházení zákona se dle okolností konkrétního případu posuzovala jako jednání *contra legem* či *contra bonos mores*. Neplatnost smlouvy dle § 879 byla neplatností absolutní a soud ji zjišťoval z úřední povinnosti.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník z roku 1950“), měl být vyjádřením nových společenských poměrů po roce 1948 na poli občanského práva. Po materiální stránce nastoupil na pozici zásadní diskontinuity tím, že došlo k odmítnutí chápání a funkce práva v tzv. buržoazním období. Vyjádřením nové fáze uspořádání společenských vztahů měl pak být občanský zákoník z roku 1964, který se vyznačoval diskontinuitou s tradičním romanistickým pojetím civilního práva v kontinentálním právním systému. Cílem bylo vytvořit jakési svébytné socialistické civilní právo. To ve svém důsledku znamenalo odcizení soudobého civilního práva od jeho historických kořenů a též od ostatních právních řádů kontinentálního systému.[26]

Občanský zákoník z roku 1950 v § 36 odstavci prvním stanovil, že neplatný je právní úkon, který se příčí zákonu nebo obecnému zájmu. Ustanovení § 31 tohoto zákona pak říkalo, že projevy vůle je třeba vykládat vzhledem k okolnostem, jak to odpovídá pravidlům socialistického soužití ve vazbě na § 3, podle kterého nikdo nesměl zneužívat občanských práv ke škodě celku. Socialistické občanské právo nemohlo přiznat právní ochranu právním jednáním, která by narušovala jeho třídní podstatu, nebo mařila socialistický účel či politické zájmy.

---

[25] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 179-180.

[26] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 181-182.

Tehdejší doktrína vycházela z domněnky, že se vytváří nová socialistická morálka, která tkví v nových soudružských vztazích mezi lidmi, odpovídajících pravidlům socialistického soužití. Nerespektování obecného zájmu, ve smyslu ustanovení § 36 odstavce prvního, vedlo k neplatnosti právních jednání.[27]

Pro aplikaci korektivu rozporu s obecným zájmem zůstával relativně úzký prostor, neboť sféra rozporu se zákonem byla v období socialismu chápána velmi extenzivně. Avšak ve zbývajícím prostoru měl pojem obecného zájmu obsáhnout všechna právní jednání, která odporovala zájmům státu a pracujícího lidu. Díky tomuto velmi širokému chápání obecného zájmu bylo eventuálně možné odůvodnit neomezené zásahy do soukromoprávní oblasti. Obecný zájem tak v tomto období nahradil dobré mravy, ale obsah těchto pojmů nebyl totožný. Obecný zájem totiž sloužil hlavně politickým účelům, když postihoval jednání vedoucí ke škodě státu, zájmům celku, k vykořisťování pracujících a porušující pravidla socialistického soužití. Ta měla být zřejmě novou kvalitou dobrých mravů. Jednání, kterými se vědomě kořistí z tísně, slabosti rozumu či nezkušenosti druhého k vlastnímu bezdůvodnému obohacení, byla v rozporu s pravidly socialistického soužití.[28]

Jako absolutně neplatná byla považována právní jednání, která odporovala zákonu či obecnému zájmu.[29] Neplatnost v těchto případech působila od jejich samého počátku. Uvažovat jen o částečné neplatnosti bylo možné, jestliže vadná část smlouvy byla oddělitelná od jejího zbytku. Rozhodující pro posouzení, zda je daná část separovatelná, bylo hledisko objektivní, nikoliv zájmy smluvních stran. Následky neplatnosti nastávaly, aniž by bylo třeba soudního výroku a z takového absolutně neplatného právního jednání není povinen dlužník plnit.[30] Občanský zákoník z roku 1964 místo obecného zájmu ve svém § 39 hovořil o zájmu společnosti, jinak však ohledně neplatnosti dochází k témuž závěru.[31]

---

[27] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 182.
[28] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 184-185.
[29] ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu.* 1. vydání. Praha-Brno: Orbis, 1953. s. 171.
[30] ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu.* 1. vydání. Praha-Brno: Orbis, 1953. s. 179.
[31] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 186-187.

1.4. Dynamická povaha dobrých mravů

Pro porozumění smyslu pojmu dobrých mravů je důležité znát jejich významný znak, spočívající v proměnlivosti jejich obsahu v závislosti na čase a místě. Z dostupných zdrojů vyplývá, že problematikou dobrých mravů se jako první zabývali Římané. Nebyly však obsahem *stricti iuris*, nýbrž byly zmiňovány římskými právníky, dále též v prétorských a císařských ediktech, reskriptech atd.[32] Římané je považovali za pojem mnohoznačný, který zahrnoval spravedlivé, moudré, řádné, poctivé, slušné a důstojné jednání.[33] V klasickém římském právu měly úlohu korektivu sblížení formální aplikace právních norem s požadavky na odstranění tvrdosti, amorálnosti a asociálnosti při rozhodování o právu. Za tímto účelem byly rovněž užity ve velkých civilních kodexech 19. století.[34]

Po rozpadu Římské říše idea dobrých mravů nezaniká, ale objevuje se v různých právních řádech pod různorodým označením, které je dáno rozdílným vývojem v rámci právních systémů a rodin. V angloamerickém právním systému je jako ústřední pojem vnímán veřejný pořádek. V kontinentální Evropě pak právní kultury rozdělujeme do dvou skupin, a to na francouzskou a germánskou právní rodinu. První jmenovaná staví na přední pozici veřejný pořádek, v germánské rodině jsou však za stěžejní pojem považovány dobré mravy. Za předěl lze považovat právo švýcarské, ve kterém se dobré mravy a veřejný pořádek mísí, nicméně do popředí se zde postupně dostávají dobré mravy. Podstatné je, že ačkoli jsou východiska obou systémů rozdílná, dochází k obdobným výsledkům. Zmiňované korektivy mají totiž podobnou povahu a sledují obdobný účel.[35] Podrobněji se pojmu veřejný pořádek tato práce věnuje v kapitole „veřejný pořádek“, kde je nastíněn též vzájemný vztah skloňovaných institutů.

V systematice právních rodin se české právo řadí do rodiny germánské. Pojem dobrých mravů zde vychází z římskoprávní tradice a ve snaze ho určitým způsobem uchopit a objasnit, se jím zabývalo velké množství filosofů i právníků. V rámci této právní rodiny je daná problematika nejvíce propracována v právním řádu Německa,[36] jehož ustanovení a závěry tamních myslitelů byly východiskem i pro české teoretiky. Z rozsáhlé odborné literatury pojednávající na téma

---

[32] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 74.
[33] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[34] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 74-75.
[35] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[36] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.

dobrých mravů určitě nelze dovodit, že by právní nauka za uplynulá staletí alespoň v určité míře sjednotila pojmovou a funkcionální stránku této problematiky, neboť názory na pojem dobrých mravů a jeho funkci jsou velmi diferencované a velice obtížně kategorizovatelné. V tomto směru učinil jeden z nejvýznamnějších pokusů Vladimír Kubeš, jenž rozlišil šest skupin názorů.[37]

Názory roztřídil do kategorií dle jejich představitelů a těch aspektů definice dobrých mravů, na které kladou důraz. Skupiny se tak nazývaly Kohlerova, Salingerova, tzv. skupina sociologická, Goezova, Stammlerova a Dernburgova. Skupina Kohlerova soustřeďuje autory, kteří v dobrých mravech spatřují odkaz na morálku v čistém, vyšším smyslu, na morální zákon, který je obvykle ovlivněný filosofickým založením autora. Salingerova skupina při posuzování dobrých mravů odkazuje výhradně na vlastní morální měřítko soudce. Přívrženci tzv. skupiny sociologické hledají kritérium dobrých mravů v názorech lidí a jejich skupin, jehož obsah a orientaci je sociologie povolána zjistit. Goezova skupina zdůrazňuje formální stránku problému, nicméně k jeho rozřešení nedospívá. [38] Skupina Stammlerova rozumí dobrými mravy poukaz na správné právo. A konečně Dernburgova skupina, která směřuje k pojetí dobrých mravů jako zdravého, dobrého sociálního stavu.[39]

Sám Kubeš pak činí takový závěr, že: *„Dobré mravy jsou mravy uznané dobrými jak onou společností, tak soudcem.“*[40] Z historického pohledu se právní vývoj na našem území v Československu a potažmo v České republice dělí na tři zásadní etapy, jejichž odlišnosti jsou dány změnami ve společnosti, které se odrazily v rozdílném chápání práva jako celku. Kubešova definice vystihuje, jak byla daná problematika pojímána v etapě první, tedy po rozpadu Rakousko-Uherska do roku 1948, kdy bylo soudcům dáno široké pole působnosti k upevňování významu dobrých mravů. Dobrým mravům se příčilo takové jednání, jaké bylo nepřípustné mezi poctivými lidmi.[41] Dobová literatura kritizovala fakt, že jednání se muselo příčit dobrým mravům svým obsahem, i přesto že byl leckdy zavrženíhodný již sám motiv jednání.[42]

Zatímco pro první etapu bylo příznačné zachování mezinárodního standardu pojetí dané problematiky, jejíž právní úprava byla přejata z práva rakouského s významným vlivem

---

[37] KUBEŠ, Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům.* Praha-Brno: Nakladatelství „Orbis“, 1933. s. 101-168.
[38] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 77.
[39] KUBEŠ, Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům.* Praha-Brno: Nakladatelství „Orbis“, 1933. s. 101-168.
[40] KUBEŠ, Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům.* Praha-Brno: Nakladatelství „Orbis“, 1933. s. 177.
[41] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[42] TILSCH, Emanuel. *Občanské právo rakouské: část všeobecná*. 2. vydání. Praha: Česká grafická akciová společnost "Unie", 1913. s. 155.

německého práva, v etapě druhé došlo k materiální diskontinuitě na předchozích právních úpravách a odklonu od civilizovaných, moderních právních řádů, neboť socialistické občanské právo mimo jiné fakticky opustilo stěžejní zásady těmto řádům vlastní, tj. zásadu smluvní svobody korigovanou zásadou smluvní spravedlnosti. Pro toto období bylo tedy typické vyznávání rozdílných zásad a hodnot, přičemž přístup k problematice dobrých mravů se též úplně změnil.

Tento pojem byl nahrazen pojmem obecný zájem, resp. zásady socialistického soužití, později pak pojmem zájem společnosti, což bylo součástí úsilí o vytvoření nové socialistické morálky, která nahradí dřívější dobré mravy. Z důvodu snadné intervence státní moci do oblasti soukromého práva, byla sféra rozporu se zákonem chápána velmi extenzivně, a třebaže pro sféru obecného zájmu zůstal poměrně malý prostor, byl i v tomto zbývajícím prostoru ze stejného důvodu pojímán též maximálně extenzivně. Pro tuto etapu je charakteristické také rigidní pojetí právních následků, zejména neplatnosti, bez snahy o příhodnější způsob řešení.[43]

S rokem 1989 nadešla třetí etapa, která byla provázená snahou o materiální diskontinuitu se socialistickým právem, o navázání na předchozí prvorepublikové a rakouské tradice, tedy o přizpůsobení občanského práva podmínkám moderního soukromého práva. Výraz dobré mravy se do našeho kodexu vrátil až velkou novelou č. 509/1991 Sb. Tato rozsáhlá novela platného občanského zákoníku z roku 1964 v důvodové zprávě sice zdůrazňovala potřebu soukromého podnikání, tržního hospodářství, stavby koncepce soukromého práva na moderních principech a inspirace zahraničními vzory, přesto však významně vycházela z ustanovení československého občanského zákoníku z roku 1950, jehož hlavním záměrem bylo přizpůsobit tuzemské právo sovětskému vzoru.[44] Tento přístup, kdy novela mohutně čerpala z formalistické právní úpravy, která nesledovala ochranu soukromého zájmu, ale naopak stavu označovaného jako socialistická zákonnost, a zastávala pojetí absolutní neplatnosti projevů soukromé vůle, zanechal neblahý vliv na výsledné právní úpravě, která tak ve svém důsledku neodpovídala modernímu právu.

---

[43] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 274-278.

[44] ELIÁŠ, Karel. Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad. Bulletin advokacie. 2013, č. 11, s. 27 an.

Pojem dobrých mravů byl v občanském zákoníku po zmiňované novele užíván v několika rozdílných právních variantách. V § 3 odst. 1 ObčZ 1964[45] měly dobré mravy obecný význam přibližující se pozici generální klauzule, kdy dané ustanovení stanovilo zákaz výkonu práv a povinností v rozporu s dobrými mravy. Řada následujících ustanovení zákoníku pojímala dobré mravy jako kritérium uplatnění zpravidla občanskoprávních sankcí. Mezi nejzávažnější z nich se řadila neplatnost právního jednání, které se příčilo dobrým mravům dle § 39 ObčZ 1964, dále zvláštní skutková podstata odpovědnosti za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům dle § 424 ObčZ 1964, důvod vydědění potomka, jestliže v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech dle § 469a odst. 1 písm. a) ObčZ 1964 a důvod výpovědi z nájmu bytu, pakliže nájemce nebo ti, kdo s ním bydleli, přes písemnou výstrahu hrubě porušovali dobré mravy v domě dle § 711 odst. 1 písm. c) ObčZ 1964. Dále se pojem nalézal v § 148, 471, 482, 564, 630 a 759 ObčZ 1964.[46]

V návaznosti na to pak Spáčil činí závěr, že ačkoli se tentýž pojem objevoval v zákoníku na více místech, je zřejmé, že v § 3 odst. 1 a v § 39 na straně jedné a v § 711 odst. 1 a v § 469a na straně druhé, šlo o něco jiného. Vymezit pravidla chování, která by měl zachovávat nájemce bytu či potomek vůči předkovi, kterého postihla nemoc nebo který zestárl, nečiní celkem potíž. V těchto případech jde dle Spáčila o společenské normy, většinou morální, kterých není obtížné se, i přes možný výskyt hraničních případů, dobrat. Některá tato pravidla byla dokonce upravena v právních předpisech – jako například povinnost nájemníka zdržet se poškozování domu a bytu, neobtěžovat hlukem a zápachem sousedy aj. U obecných konstatování v § 3 odst. 1 a v § 39 ObčZ 1964 byla situace komplikovanější. Nešlo zde o posouzení právních vztahů a jednání z hlediska obecné mravnosti, jednalo se tady o něco jiného než o běžnou slušnost a mravnost. Domnívá se tedy, že v ustanoveních § 3 odst. 1 a v § 39 ObčZ 1964 představovaly dobré mravy něco trochu jiného než dobré mravy v domě.[47]

Tuto odlišnost lze dobře demonstrovat na konkrétním případu, kdy se žalovaný, jež vlastnil rodinný dům, ve kterém bydlel i s rodinou zahrnující nezletilé dítě, zadlužil a následně nemovitost pozbyl v exekučním řízení. Vlastnické právo k ní získal žalobce příklepem. Nový vlastník se posléze domáhal vyklizení domu. V řízení bylo zjištěno, že majetková situace

---

[45] § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění zákona č. 509/1991 Sb.: Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

[46] HURDÍK, Jan. Zásady soukromého práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 76.

[47] SPÁČIL, Jiří. Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře. *Právní rozhledy*. 2004, č. 18, s. 664 an.

žalovaného mu neumožňuje pořídit si jakékoli jiné bydlení a není naděje na její zlepšení. Nejvyšší soud se ve věci vyslovil takto: *„Pokud by důsledkem vyklizení domu žalovaným bylo, že by žalovaní a jejich rodina ztratili jakoukoliv lidsky důstojnou možnost bydlení, že by se z členů jeho rodiny stali bezdomovci a vznikly by i důvody pro nařízení ústavní výchovy nezletilých dětí, nebylo by možno dát přednost majetkovým právům žalobce před realizací shora uvedených základních lidských práv žalovaných. Proto pokud se žalobce domáhá vyklizení domu, ve kterém žalovaní s nezletilým dítětem bydlí, přičemž žalovaní nemají možnost zajistit si bydlení jinak (byť i na podstatně nižší, nicméně ještě lidskou důstojnost zaručující úrovni), je výkon práva žalobce požadovat vyklizení domu v rozporu s dobrými mravy. O rozpor výkonu práv žalobce by nešlo jen v případě, že by žalovaní svévolně poškozovali práva žalobce ještě dalším závažným způsobem (např. poškozovali by dům, bezdůvodně odmítali platit přiměřenou částku za užívání domu apod.).“*[48]

Nejvyšší soud se zde nezabýval jakousi ustálenou morálkou, skupinovým hodnocením toho, co je „dobré“, ani nehledal většinové mínění, nýbrž vyšel z toho, že dle obsahu platného práva a judikatury Ústavního soudu je právo na bydlení základním lidským právem a rodina, zejména pak nezletilé dítě, je pod zvláštní ochranou státu. V dané situaci šlo tedy o výkon práva, který nebyl v rozporu s výslovným zněním občanskoprávních předpisů, byl však v rozporu s duchem zákonů neboli s právními zásadami v nich vyjádřenými. Tento rozpor zjevně nebylo možno postihnout jinak než odkazem na rozpor s dobrými mravy. Z toho důvodu bylo dle Spáčila za takovýchto okolností správné vymezit, za pomoci zásad ovládajících občanské právo, případně právní řád obecně, co jsou pro daný případ dobré mravy, resp. co je s nimi v rozporu, a poté řešení opřít o § 3 odst. 1 nebo o § 39 ObčZ 1964.[49]

V ustanovení § 39 ObčZ 1964 bylo stanoveno, že právní jednání, které se svým obsahem nebo účelem příčí dobrým mravům, je neplatné. Důsledkem právního jednání v rozporu s dobrými mravy byla skutečnost, že subjektivní občanská práva ani povinnosti z takového jednání vůbec nevznikly, jeho neplatnost působila přímo ze zákona a od počátku. Jednalo se tedy o neplatnost absolutní,[50] kterou zákoník převzal ze staré právní úpravy jako jeden z mnoha nežádoucích pozůstatků právní úpravy minulého režimu. Z toho důvodu je zřejmé, že k napojení se na moderní právo kontinentálního a anglo-amerického formátu bylo a je nezbytné, aby se české

[48] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1630/2002.
[49] SPÁČIL, Jiří. Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře. *Právní rozhledy*. 2004, č. 18, s. 664 an.
[50] KRÁLÍK, Michal. Rozsah použitelnosti institutu dobrých mravů v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky. *Soudní rozhledy*. 2010, č. 2, s. 41 an.

občanské právo důsledně oprostilo od hodnotových reziduí socialistického práva, která byla v právním systému a vědomí zakořeněna.[51] K dosažení tohoto účelu měl přispět též připravovaný nový občanský zákoník.

Jeho základem měl být obrat od koncepce absolutní hodnoty veřejného zájmu k vyváženému, rovnoprávnému a spravedlivému poměru mezi soukromým a veřejným zájmem. Tato změna se měla projevit právě i v následcích právních jednání, která jsou v rozporu se zákonem nebo dobrými mravy. Moderním tendencím též odpovídá ustoupení od legalistického formalismu a jeho nahrazení důrazem na obsahovou stránku právních jednání. Dle Salače však stěžejním zůstává nutnost dynamického, flexibilního a kreativního přístupu jak doktríny, tak i judikatury, když vymezení pojmu dobrých mravů závisí zvláště na aktivitě judikatury, kterou má doktrína následně kriticky zkoumat a hodnotit. Uvedené návrhy na změnu vyžadovaly zásadní otevření se českého práva československým a rakouským zkušenostem, a zvláště přístupům zahraničních právních řádů.[52] Právě ovlivnění českého občanského práva vybranými evropskými kodexy bude mimo jiné diskutováno v následující části práce.

---

[51] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 278.

[52] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 278-279.

2. Dobré mravy v českém občanském právu a jejich komparace s německou a švýcarskou právní úpravou

Ačkoli se práce zaměřuje na institut dobrých mravů v civilním právu, zdá se vhodné, pro vykreslení uceleného pohledu na problematiku dobrých mravů, zmínit se alespoň krátce o tom, že se tento pojem neobjevuje v českém právním řádu jen v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ nebo také „OZ“), ale též v jiných právních předpisech. Ze soukromoprávních předpisů lze uvést například zákon o ochraně průmyslových vzorů,[53] zákon o ochranných známkách,[54] či dokonce zákoník práce, ve kterém je tento institut užit v souvislosti s jedním z případů, kdy je zaměstnanec nebo zaměstnavatel povinen nahradit škodu. Je stanoveno, že ji je povinen nahradit zaměstnanec, který ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům[55] a zaměstnavatel je povinen nahradit zaměstnanci škodu, která mu vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním úmyslným jednáním proti dobrým mravům.[56] Dokonce i v občanském soudním řádu[57] se s nimi lze setkat, a to v ustanoveních § 322 odst. 1 a 336i odst. 2.

Ve veřejném právu dobré mravy užívá například trestní zákoník[58] v ustanovení § 31 odst. 2, ve kterém stanoví, že o přípustné riziko nejde, jestliže se společensky prospěšná činnost příčí, *inter alia*, dobrým mravům. Zákon o obcích[59] v § 10 písm. a) přiznává obcím pravomoc stanovit, které činnosti, jež by mohly být mimo jiné v rozporu s dobrými mravy, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo že na některých veřejných prostranstvích v obci jsou takové činnosti zakázány. Správní právo s tímto pojmem pracuje i v dalších zákonech, kupříkladu v zákoně o zaměstnanosti[60] nebo zákoně o vodovodech a kanalizacích.[61] Mimo trestní a správní právo se dobré mravy vyskytují dokonce i v právu ústavním, jako příklad lze uvést ustanovení § 5 odst. 2 antidiskriminačního zákona.[62] *„Z*

---

[53] § 8 zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů.
[54] § 4 písm. f), § 37 odst. 2 písm. b) a § 40b odst. 3 písm. b) zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů.
[55] § 261 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
[56] § 265 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
[57] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
[58] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[59] Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.
[60] Např. § 12 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
[61] § 36 odst. 2 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
[62] Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

ústavněprávního hlediska jde totiž o institut, jehož otevřená textura dovoluje zohlednit při výkladu podústavního práva též ústavní principy, jež jsou v podústavním právu z podstaty věci explicitně zachyceny pouze nedokonale."[63]

2.1. Institut dobrých mravů v občanském zákoníku

V českém občanském právu představují dobré mravy jednu ze stěžejních zásad soukromého práva ztělesňující základní společenské hodnoty. Slouží k nalézání spravedlivého řešení případů, ve kterých by formální aplikace právních norem k takovým výsledkům nevedla. Původ této zásady je, jak již bylo uvedeno výše, v klasickém římském právu a do českého práva byla zprostředkovaně přenesena mimo jiné působením vlivu německého a rakouského práva.[64] V občanském zákoníku se spojení „dobré mravy" vyskytuje hned na několika místech. Nikde v něm však není jeho význam objasněn, resp. jeho definice v zákoně absentuje.

Občanský zákoník dobré mravy zakomponoval do několika svých ustanovení, kterými jsou § 1 odst. 2, § 2 odst. 3, § 19 odst. 2, § 245, § 545, § 547, § 580 odst. 1 a § 588 dále § 691 odst. 2, § 846, § 1221 odst. 1, § 2072 odst. 1 i 2, § 2331, § 2909 a konečně 3001 odst. 2 OZ. Je třeba zmínit, že dobré mravy se v občanském zákoníku nachází ještě na jednom místě, a to v § 2976 odst. 1, zde se však jedná o dobré mravy soutěže, což je pojem práva obchodního. První ustanovení občanského zákoníku obsahující pojem dobré mravy je ustanovení § 1 odst. 2, které stanoví, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si strany sjednat práva a povinnosti odchylně od zákona s tím, že jsou zakázána ujednání porušující dobré mravy a veřejný pořádek. Dále § 2 odst. 3 OZ ve spojení s dobrými mravy uvádí, že výklad a použití právního předpisu s nimi nesmí být v rozporu a § 19 odst. 2 OZ hovoří mimo jiné o tom, že se nepřihlíží k omezení přirozených práv spojených s osobností člověka v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.

Ustanovení § 545 OZ upravuje interpretaci právního jednání, když stanoví, že právní jednání vyvolává jednak právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, ale také, *inter alia*, ty následky, které plynou z dobrých mravů.[65] V § 547 OZ se hovoří o tom, že právní jednání musí svým

---

[63] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2062/14.
[64] HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, *Petr. Systém zásad soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 122.
[65] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.

obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu. Některým autorům[66] se toto ustanovení jeví jako nadbytečné, neboť je dle jejich názoru obdobná úprava obsažena v ustanovení § 1 odst. 2 OZ. Navzdory tomu, se však předmětné ustanovení zdá diplomantce přínosné, jelikož výslovně ukládá povinnost, aby právní jednání odpovídalo dobrým mravům nejen svým obsahem, ale též účelem. Toto ustanovení se jeví být pro lepší pochopení institutu dobrých mravů a jeho uplatnění v praxi významné, proto jej zřejmě také zákonodárce tímto způsobem zdůraznil. Potřeba tohoto akcentování jen dokládá, jak důležitým institutem občanského práva dobré mravy jsou. Některými dalšími otázkami, které se s dobrými mravy pojí v následujích ustanoveních občanského zákoníku, například neplatností právního jednání, které se příčí dobrým mravům, stanovenou v § 580 a 588, osvojením zletilého v § 846, odvoláním daru pro nevděk zakotveném v § 2072 odst. 1 a 2, se bude práce zabývat v nadcházejících kapitolách.

Důvodová zpráva u § 1 odst. 2 občanského zákoníku uvádí, že *„Kategorie dobrých mravů je v soukromém právu ustálena, v doktríně je dostatečně zpracována a právní praxi nepůsobí větší potíže.“*[67] Je patrné, že tímto tvrzením se autoři snažili zdůvodnit zmíněnou absenci zákonné definice, resp. to, proč tato absence nebude působit adresátům právních norem žádné nesnáze. S jejich argumenty však nelze plně souhlasit. Je pravda, že dobré mravy jsou jedním z nejstarších institutů soukromého práva, ale vzhledem k tomu, že totalitní režimy si jejich význam ideologicky zkreslily a ani jejich porevoluční podoba nebyla od socialistického vlivu oproštěna, se nezdá moudré toto ustálené pojetí přejímat. A to i z toho důvodu, že OZ vychází z jiných východisek než minulá právní úprava. V souvislosti se změnami ve společnosti se význam dobrých mravů musel též nevyhnutelně pozměnit. Doktrína se jimi sice opakovaně zabývá, ale je třeba upozornit na to, že různí autoři dochází k odlišným závěrům, a proto v doktrinálním výkladu o pojetí tohoto institutu nepanuje shoda, což musí v praxi nutně působit potíže.

Z důvodové zprávy dále vyplývá, že v § 1 odst. 2 OZ zákonodárce formulací věty za středníkem reaguje na neúměrné judikatorní rozšiřování kogentních norem za účinnosti ObčZ 1964, který v ustanovení § 2 odst. 3 stanovil, že: *„Účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.“* Kritériem posouzení kogentnosti tedy za situace, kdy zákonné ustanovení neobsahovalo řešení výslovně, byla povaha

[66] Např. Mates a Matesová In: MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[67] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 61.

ustanovení s odkazem, na níž mohli soudci bez dalšího odůvodnění za kogentní prohlásit v podstatě jakékoli ustanovení.[68] Obecné pravidlo v § 1 odst. 2 OZ brání libovůli při prohlašování určitých ustanovení za *ius cogens* pouhým odkazem na povahu právní normy, neboť vyžaduje přesné zdůvodnění, v čem by jinak došlo ke střetu s dobrými mravy či veřejným pořádkem.[69]

Při řešení otázky, jaký přístup k diferencování kogentních právních norem od v soukromém právu převažujících dispozitivních norem zvolit, se autoři občanského zákoníku museli vypořádat s nevyhovující stávající občanskoprávní regulací, a za tímto účelem kriticky analyzovat pojetí dané problematiky jak v tuzemských, tak zahraničních právních úpravách. Česká legislativa pojala k regulaci dané záležitosti dvojí přístup, a to obecnou směrnici v ObčZ 1964, nebo řešení, kdy bylo naprosto zřejmé, jakou povahu konkrétní ustanovení má, neboť spočívá buď v uzavřeném výčtu kogentních ustanovení, anebo doplněním každého takového ustanovení výslovným zákazem smluvní odchylky.[70]

Cestou, kdy určité zákonné ustanovení vyjmenovává ustanovení, od kterých se strany nemohou odchýlit, se vydal například obchodní zákoník.[71] To se však ukázalo jako sociálně svazující řešení nedávající doktríně a judikatuře žádný prostor a vedlo k častým novelizacím § 263, což otřásalo právní jistotou mnohem více než vymezení obecné. Ze všech výše uvedených důvodů je po vzoru jiných civilních kodexů v § 1 odst. 2 OZ zakotvena generální klauzule.[72] Tato formulace je obecná, takže pro praxi nebude příliš rigidní a zároveň je konkrétnější, než minulá úprava ObčZ 1964, což dle důvodové zprávy snižuje nebezpeční mezer v právním řádu, které by bylo nutné násilně vyplňovat různými konstrukcemi.[73]

Dalším ustanovením občanského zákoníku, které operuje s dobrými mravy, a kterým zároveň jeho autoři chtěli čelit právnímu formalismu typickému pro období tzv. socialistického práva, jenž se však, působíc značné škody, mohutně prosazoval i v letech porevolučních, je § 2

---

[68] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 14-15.
[69] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 62.
[70] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 61.
[71] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[72] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 61.
[73] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 61-62.

občanského zákoníku. Jeho primární význam totiž spočívá v přístupu hlásajícím, že přirozená práva člověka představují limit pro zákon, a ne naopak. Dané zákonné pravidlo říká, že výklad zákona může být správný, pouze jde-li o výklad ústavně konformní, který respektuje obecné právní principy vyplývající z ústavního pořádku, a rovněž i obecné zásady soukromého práva. Ustanovení dále zdůrazňuje, že právní předpis nelze vykládat jen z jeho slov, ale je nutno přihlížet především k jeho smyslu.[74]

Určitou brzdou ve vztahu k předchozím dvěma je odstavec třetí, který stanovuje meze interpretace, která za žádných okolností nesmí v konkrétním případě odporovat dobrým mravům a vést ke krutosti či bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění. Důvodová zpráva zdůrazňuje, že se tento odstavec netýká pouze výkladu, ale také aplikace právního předpisu, což je nesmírně významné, neboť právní předpis může vést k nemravnému, či dokonce krutému řešení nikoliv obecně, ale jen v určitém případě.[75] Jako příklad lze uvést případ, který byl v této práci uveden výše, kdy jedna rodina kvůli nedostatku prostředků přišla o dům a nový vlastník se posléze domáhal jeho vyklizení. Majetková situace této rodiny však neumožňovala, aby si pořídila jakékoli jiné bydlení a hrozilo, že se z jejích členů stanou bezdomovci a nařízení ústavní výchovy nezletilých dětí.[76] Za takových okolností tedy zákon soudci ukládá, aby nalezené právní řešení nebylo s poukazem na dobré mravy aplikováno. Jedná se o pojistku proti přílišné tvrdosti zákona, který pochopitelně všechny životní situace předvídat nemůže.[77]

Jak z výše uvedeného vyplývá, autoři usilovali o to, aby znění občanského zákoníku odpovídalo moderním právním poměrům. Za tím účelem čerpali inspiraci také z vybraných zahraničních právních úprav, zejména ze zákoníku rakouského, německého a švýcarského.[78] Posledními dvěma jmenovanými a jejich vlivem na současnou podobu občanského zákoníku se bude práce zabývat detailněji. Též na základě přístupu k dobrým mravům lze kontinentální právo dělit na germánskou a francouzskou právní rodinu. Obecně je možno říci, že germánská právní rodina pojem veřejný pořádek zpravidla v podstatě neužívá, neboť danou problematiku subsumuje pod

---

[74] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 63.
[75] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 19.
[76] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1630/2002.
[77] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 20.
[78] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362.

korektiv dobrých mravů. Německý přístup k této problematice,[79] která je zde ze všech právních řádů rodiny germánské nejpropracovanější,[80] je tak zřejmý, nicméně v případě Švýcarska lze shledat jistý přechod k francouzské právní rodině, neboť toto právo operuje jak s korektivem dobrých mravů, tak s korektivem veřejného pořádku.

Převažující část doktríny švýcarského práva však, zřejmě působením práva německého, vnímá veřejný pořádek pouze jako interpretační pomůcku a větší důležitost připisuje spíše dobrým mravům.[81] Stále však platí, že v právu švýcarském mají oba instituty, stejně jako v našem právním řádu, svou váhu, a stejně tak plní funkci korektivů platnosti právního jednání. Znění § 1 odst. 2 OZ je totiž inspirováno § 19 zákona o závazkovém právu (dále jen „OR“), který doplňuje švýcarský občanský zákoník (dále jen „ZGB“). Samotný pojem veřejného pořádku převzal občanský zákoník též z práva švýcarského.[82] Tímto způsobem se autoři občanského zákoníku snažili adaptovat české občanské právo moderním evropským poměrům, a oprostit se tak od reziduí socialistické právní úpravy.

2.2. Přístup judikatury a doktríny k vymezení pojmu dobrých mravů

Jak již bylo konstatováno výše, legální definice dobrých mravů v občanském zákoníku chybí. Nelze ji nalézt ani v žádném jiném zákoně českého právního řádu. Nicméně pro další rozbor dané problematiky je poznání a nastínění významu pojmu dobrých mravů nezbytné. Při absenci vymezení dobrých mravů v zákoně má pro tento účel stěžejní význam přístup soudní praxe a doktrinální výklad, a proto jim budou věnovány následující podkapitoly.

2.2.1. Obecné vymezení dobrých mravů v judikatuře

Dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu je třeba za dobré mravy pokládat *„souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihujíce podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti, a mají povahu norem základních“*.[83] Ústavněprávní judikatura vymezuje dobré mravy jako

---

[79] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 221.

[80] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.

[81] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 221.

[82] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362.

[83] Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 473/96; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 23 Cdo 2060/98; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008.

„souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti“.[84]

Vymezení dobrých mravů ve výše citované definici Nejvyššího soudu ČR bylo v nauce mnohými autory opakovaně kritizováno. Hurdík se ve své práci vyslovuje o tom, že uvedená definice byla jistě dobře míněna, a to jako pomůcka ke sjednocení soudní praxe, přesto však vyvolává opodstatněné námitky. Dle jeho názoru lze obecně říci, že se zde ukázalo, jaké nebezpečí v sobě skrývá snaha definovat pojem, kterému byla a je přikládána řada významů, a který v situace, kdy je definován, ztrácí na své normativní hodnotě. Též se ohrazuje proti tomu, že v sobě definice skrývá tautologickou smyčku, když dobré mravy chápe jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem. Tyto normy navíc vedle sebe staví na stejnou úroveň. Hurdík se však domnívá, že nejde o normy shodné úrovně, nýbrž o logické třídy, mezi nimiž platí vztah implikace. Normy společenské v sobě zahrnují normy kulturní a ty zase zahrnují normy mravní.[85]

Diplomantka se do značné míry s jeho kritikou shoduje, nicméně zároveň se domnívá, že je potřeba sjednocovat soudní praxi i co se týče rozhodování v souvislosti s dobrými mravy. Zde je to na místě tím spíše, že tento pojem není v zákoně nikterak vymezen, a proto se toho, se záměrem unifikovat rozhodnutí obecných soudů, ujal český Nejvyšší soud, stejně jako tak učinil i ten německý. O tom, že to mohl učinit lépe, není vzhledem ke všem výše i níže uvedeným výtkám pochyb.

Dále této definici Hurdík vytýká, že ztotožňuje dobré mravy s normami, přičemž tyto dva normativní systémy dle jeho mínění nejsou pojmově ani funkcionálně kompatibilní. Výstižnější vzhledem k obecným tendencím jejich uplatnění by bylo hodnotové pojetí dobrých mravů, které nabývají skutečně normativního obsahu až aplikací na právní poměry na základě zákonného odkazu. Další kritika směřuje k formulaci, že osvědčily v historickém vývoji jistou neměnnost, jelikož zdůrazňování dlouhodobé neměnnosti určitého pravidla chování nemusí v současné dynamicky se měnící době s jejími proměňujícími se hodnotami působit vždy pozitivně. V závěru diskutované definice je uvedeno, že dobré mravy mají povahu norem základních, čímž chtělo být pravděpodobně vyjádřeno, že do právně relevantního rámce uplatnění dobrých mravů mají být zahrnuty výhradně hodnoty společensky významné a zásadní povahy. Spojení základní

---

[84] Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

[85] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 80-81.

normy však není v teorii užíváno jako právní termín. Citovaný judikát má dle jeho mínění svůj význam spíše jako krok na cestě pokusů a omylů než jako v praxi aplikovatelný návod, leč lze dle Hurdíka považovat za přínosné, že se diskuse o úloze dobrých mravů v českém soukromém právu zhostila judikatura, neboť reprezentuje významné společenské hodnoty, které mají mít v soukromém právu své nezastupitelné místo.[86]

Na rozhodnutí soudů, ve kterých se pokouší vymezit pojem dobré mravy, reaguje též Grus, jenž tvrdí, že je to pouze snaha definovat nedefinovatelné a pro právní praxi jsou zcela nepoužitelná. Dle jeho mínění znějí takovéto definice pro účastníka řízení, resp. běžného občana, mnohem vzdáleněji než zákonný odkaz na dobré mravy. Navíc v sobě tento přístup skrývá nebezpečí zúžení jejich významu a aplikačních možností. Hovoří o tom, že charakteristika dobrých mravů jako souhrnu norem kulturních a mravních je nadbytečná. Diskutuje jejich vymezení jako souboru norem, které v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a jsou sdíleny rozhodující částí společnosti. Domnívá se, že je třeba rozlišovat mezi neměnností v přístupu s nakládáním s mravními aspekty, která je žádoucí, a neměnností rozhodovací praxe, u jejíž vhodnosti si není jist. Existence konstantní judikatury však ještě neznamená, že se mravy v čase a prostoru nemění. Závěrem konstatuje, že pokud by platila teze, že morálka je odrazem veřejného mínění, vyplývalo by z toho, že vše, co je v souladu s veřejným míněním, je slušné, resp. v souladu s právem. Poté by platilo, že soudce rozhoduje v souladu s veřejným míněním a z toho důvodu se přiklání k soudní praxi, která se snaží naplnit obsah dobrých mravů prostřednictvím jednotlivých případů s odkazem na princip rovnosti, ze kterého je možno dovodit, že ve shodných případech by mělo být rozhodováno shodně. Takové rozhodnutí by tak mělo být vzorem pro budoucí rozhodovací praxi.[87]

Ač jsou mnohé Grusovy názory podnětné, musí mu diplomantka, co se týče definování dobrých mravů, oponovat. Pokud by Nejvyšší soud vymezil tento institut dostatečně široce a zároveň výstižně, tak aby adresátům právní normy přiblížil jeho význam, bylo by to praxí nejen využitelné, ale i přímo vítané. Případný účastník řízení by si o něm mohl učinit bližší představu, kterou by měl tímto podloženou, což by jistě přispělo k jeho právní jistotě. Nelze podle jejího názoru obecně tvrdit, že takovéto definice účastníku řízení, resp. běžnému občanu, znějí mnohem vzdáleněji než zákonný odkaz na dobré mravy, neboť vše záleží na tom, jak takové bližší vymezení soud formuluje. Úvahami nad tím, jak přiléhavěji by se daly dobré mravy

---

[86] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 81-82.
[87] GRUS, Zdeněk. Dobré mravy ve světla publikované judikatury. *Právní rozhledy*. 2004, č. 3, s. 112 an.

vymezit, aniž by došlo k zúžení jejich významu a aplikačních možností, se bude diplomantka v práci zabývat později.

Rubeš se zamýšlí nad tím, že v rámci vyhodnocování, zda je u posuzovaného případu dán rozpor s dobrými mravy, by měla být dle zmíněného judikátu rozpornost nalezena intuitivně, a to intuicí rozhodující části společnosti. Problém ale nastává v situaci, kdy by rozhodující část společnosti nebyla slušná a spravedlivě myslící. Německé pojetí je dle Rubeše v tomto směru mnohem výstižnější, poněvadž při jeho aplikaci k tomuto problému nedochází. Rozpornost s dobrými mravy je zde nalezena intuicí všech slušných a spravedlivě myslících.[88] Diplomantce se taktéž formulace „rozhodující část společnosti" nezdá příhodná, jelikož z ní nevyplývá, co to ta rozhodující část je. Má snad označovat jakousi elitu vyvolených, kteří rozhodnou o tom, co má být za dobré mravy považováno? Či je jí míněna většina společnosti? Rozhodně lze toto vyjádření označit za nejednoznačné, což při vymezování jakéhokoli pojmu není žádoucí.

Judikatura v Německu formulovala význam dobrých mravů známým výrokem o *„pocitu sounáležitosti všech spravedlivě uvažujících lidí"*.[89] Toto vymezení má vyjadřovat, že většinové mínění společnosti samo o sobě nereprezentuje a ani nesmí reprezentovat kritérium pro obsah dobrých mravů, neboť nelze připustit, aby se ve společnosti, ve které převáží kupříkladu nenávist k lidem určité rasy, stalo dané mínění souladným s dobrými mravy.[90] I přes vytýkání vágnosti uvedené definice si tak stále zachovává přízeň judikatury, neboť odmítá společensky nepřijatelné jevy a znemožňuje soudci stanovit si jako kritérium pro posouzení souladu s korektivem dobrých mravů své subjektivní maximy. Nicméně rovněž zde je konstatována potřeba konkrétnějšího vymezení významu tohoto korektivu. Shoda panuje též v závěru, že se pojem dobrých mravů v čase vyvíjí. To dokládá i výrok Spolkového ústavního soudu o tom, že chápání dobrých mravů *„vychází ze společenských hodnotových představ, kterých určitý národ dosáhl v určitém bodě svého duchovního vývoje, a které zakotvil ve své ústavě"*.[91]

Jaroslav Salač ve svém díle taktéž reaguje na výše zmíněnou definici Nejvyššího soudu, k níž má obdobné připomínky, jaké uvádějí jeho kolegové, nicméně podotýká, že to není jediný pokus o vymezení pojmu dobrých mravů stran Nejvyššího soudu. V jiném judikátu hovoří o tom, že

---

[88] RUBEŠ, Pavel. Dobré mravy v rukou soudců. *Právní fórum*. 2006, č. 9, s. 310 an.
[89] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 40.
[90] BOHATA, Petr. Dobré mravy v německém právu, *Právní rozhledy.* 1999, č. 9, s. 466 an.
[91] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 40.

dobré mravy jsou *„měřítkem hodnocení konkrétních situací, odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti“*.[92] Dle jeho názoru je toto vymezení vhodnější než dříve rozebíraná definice, přestože je relativně značně obecné. Diplomantce se taktéž jeví příhodnější, jelikož je dostatečně obecná, ale zároveň výstižná. Chvályhodné je, že se zde přímo v definici akcentuje jejich aplikace právě až v konkrétních situacích, kdy se hodnotí jejich soulad s pravidly slušnosti spolu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Lze kvitovat i stanovení obecných morálních hodnot, které mají být vzorem jen pokud obstojí v demokratické společnosti. Z tohoto vymezení si lze bezpochyby učinit názor o významu dobrých mravů, aniž by omezovalo jejich funkci.

Lze uvést i další definice Nejvyššího soudu s obdobnými kvalitami: *„Dobré mravy netvoří uzavřený a petrifikovaný normativní systém, jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací a jejich souladu s obecně uznávanými pravidly slušnosti a poctivého jednání.“*[93] Diplomantka se proto domnívá, že nelze obecně říci, že by vymezení dobrých mravů ze strany tohoto soudu bylo věci na škodu. Vždy záleží na tom, jak se této úlohy zhostí. Nešťastné ovšem je, že literaturou nejvíce skloňovaná definice daného pojmu je právě ta nejvíce kritizovaná. Když by si naopak výše zmíněná definice Ústavního soudu zasloužila být vyzdvihnuta, podobně jako citované méně skloňované definice Nejvyššího soudu, jako vzor jedné z těch zdařilejších.

Taktéž Salač pozitivně hodnotí judikaturu Ústavního soudu, která se k problematice dobrých mravů vyjadřuje v rovině obecných právních principů. Ústavní soud se v tomto případě nesporně postavil na stranu přirozeného práva proti přepjatému právnímu formalismu. Odvolává se na hodnotovou orientaci společnosti, která je zakotvena v obecných principech přirozeného práva. Přestože právní řád spočívá na řádu mravním, lze při přirozenoprávním pohledu na funkci práva ve společnosti dospět i z pozitivistického hlediska k překvapivému závěru, že věc podle zákona přípustná a samozřejmá nemusí se vždy shodovat se zásadami slušnosti[94] a spravedlnosti. A právě z tohoto důvodu je institut dobrých mravů významný, neboť mimo jiné slouží k nápravě těchto případů.

---

[92] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 664/2002.
[93] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 4. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1583/2000.
[94] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 193-194.

2.2.2. Vymezení dobrých mravů judikaturou v konkrétním případě

Vedle vymezení významu dobrých mravů prostřednictvím rozhodnutí Nejvyššího soudu a nálezů Ústavního soudu se pak v judikatuře lze setkat s druhou významnou linií, která vyhodnocuje soulad či rozpor výkonu práva s dobrými mravy v dílčích individuálních případech, a tím zároveň vytváří vzor, jak mají soudy rozhodovat v obdobných případech v budoucnu. Jak již bylo naznačeno výše, část odborné literatury dává tomuto přístupu k interpretaci dobrých mravů přednost, a naopak přistupuje kriticky k tomu, aby se soudní praxe pokoušela definovat pojem dobrých mravů obecně. Příznivci tohoto názoru v rámci doktríny jsou především Jan Hurdík, Zdeněk Grus, Jiří Spáčil, Pavel Rubeš a Jaroslav Salač, který je tvůrcem mimořádné monografie a dalších prací věnovaných danému tématu.[95]

Lavický ve svém komentáři uvádí, že dobré mravy jsou pružným právním pojmem, který má zajistit spravedlivé řešení tam, kde k tomu nestačí interpretace a aplikace textu zákona. Z tohoto důvodu se musí brát v úvahu okolnosti každé jednotlivé věci, které mohou být pokaždé značně odlišné. Konstatuje, že z toho lze jednoznačně vyvodit, že dobré mravy nesnesou žádné pokusy o definici, neboť vymezením jejich obsahu by mohla být popřena jejich funkce.[96] Také on tedy patří mezi příznivce interpretace dobrých mravů soudy až v konkrétním případě, sic by v případě obecných definic mohlo dojít dle jeho názoru k popření funkce daného institutu.

Dle Rubeše není legální definice dobrých mravů možná, pakliže mají být výrazem dynamiky společenských vztahů. Míní, že v důsledku toho je soudce v konkrétní kauze nucen vykládat dobré mravy podle svého vlastního chápání tohoto neurčitého pojmu. Smyslem soudcovy práce tedy nemá být vymyslet snadno sdělitelnou a univerzálně platnou definici, ale jeho úloha tkví ve zprostředkování norem dobrých mravů, které povede k citové akceptaci konkrétního výkladu. Zároveň však zastává ten názor, že z dobrých mravů nelze učinit oblast soudcovy rozhodovací libovůle, která závisí na jeho subjektivních morálních standardech. Následkem toho by pak totiž různí soudci rozhodovali v obdobných případech jinak, což by vedlo ke stavu nerovnosti před zákonem, právní nepředvídatelnosti a nejistotě, a tudíž ke zboření zásad právního státu. Vždy je tak nutné rozhodovat v souladu se základními pravidly, bez nichž není uspořádaná společnost možná. Na druhou stranu připouští, že při specifičnosti jednotlivých případů se spravedlivé rozhodnutí konkrétní situace musí mnohdy opírat o zkušenosti soudce a o mimoprávní

---

[95] KRÁLÍK, Michal. Rozsah použitelnosti institutu dobrých mravů v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky. *Soudní rozhledy*. 2010, č. 2, s. 41 an.

[96] LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 23-24.

argumenty, kterými podpoří své úvahy vedoucí k rozhodnutí ve věci. Při naplňování této nelehké role bude mimo jiné často záležet na soudcově smyslu pro spravedlnost, citu pro rovnovážné uspořádání práv a povinností a sociálním soucitu.[97]

Hurdík má na uvedenou problematiku podobný názor, když ve svém díle „Zásady soukromého práva“ kvituje, že zákonodárce nedefinuje projevy ekvity, mezi které řadí mimo jiné i dobré mravy. Jejich definováním jakožto neurčitého pojmu by dle jeho názoru popřel jejich sociální smysl, který spočívá v pružnosti tohoto pojmu, ve způsobilosti reagovat na sociální a mravní stav společnosti, a který by dokázal vedle logické neúprosnosti právních úvah využít citu pro právo. Konkrétní obsah tak v jednotlivých případech doplní subjekty právních vztahů, a především pak osoby aplikující právo. Za chybu tedy považuje pokusy soudů určit význam dobrých mravů a dále je prosazovat do konstantní rozhodovací praxe.[98] Diplomantka se již k podobným argumentům v práci vyjadřovala, znovu by však chtěla zdůraznit, že vše záleží na tom, jak soud úlohu všeobecného vymezení dobrých mravů pojme. Některá v práci výše zmíněná vymezení obavy z popření jejich smyslu ani funkce nenaplňují, naopak v případě jejich prosazení do konstantní judikatury Nejvyššího soudu by vedla k přiblížení jejich významu a účelu širší veřejnosti, což je v případě zákonem nedefinovaného pojmu nepochybně žádoucí.

Je zřejmé, že kýžené vymezení daného institutu Nejvyšším soudem musí být dostatečně obecné a univerzální, aby platilo v nejrůznějších situacích. Ke zjištění jejich významu v konkrétním případě je totiž nutné zohlednění skutkových okolností a zvláštností každé jednotlivé kauzy příslušným soudem, což by mělo být v rámci obecného vymezení předmětného pojmu vždy zdůrazněno. Dále by pak v souvislosti s ním mělo být objasněno, že co je v souladu s dobrými mravy v jednom případě, nemusí tak také být v jiném zdánlivě podobném případě. Vše totiž záleží především na konkrétních okolnostech určité kauzy, které posoudí až příslušný soud. Obecné vymezení dobrých mravů Nejvyšším soudem má sloužit hlavně k tomu, aby adresáti právních norem pochopili jejich smysl, a také ke sjednocování soudní praxe, což má za účel zamezit libovůli jednotlivých soudců při rozhodování v dané věci.

Pakliže se účastník řízení ve své žalobě dovolává dobrých mravů, měl by ji v tomto směru náležitě odůvodnit. U soudního rozhodnutí toto platí dvojnásob. V odůvodnění rozhodnutí musí být účastníkům řízení srozumitelně objasněno, co obecně zákonodárce zakotvením odkazu na dobré mravy zamýšlel a proč se ho v řešené kauze rozhodl aplikovat či nikoliv. Z rozhodnutí by

---

[97] RUBEŠ, Pavel. Dobré mravy v rukou soudců. *Právní fórum*. 2006, č. 9, s. 310 an.
[98] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 73.

měl být patrný způsob hodnocení sporné situace s odkazem na zákonné ustanovení.[99] Aplikaci ustanovení zahrnující dobré mravy není možné vyloučit na základě argumentace založené na tvrzení, že výkon práv, který odpovídá zákonu, je vždy v souladu s dobrými mravy.[100] Jelikož dobré mravy nejsou ztotožnitelné s právními normami, nemusí být z logiky věci výkon práva, jež je v souladu se zákonem též v souladu s dobrými mravy.[101] Sám Nejvyšší soud konstatoval, že není vyloučeno, aby po zvážení okolností případu byl i výkon práva odpovídající zákonu považován za rozporný s dobrými mravy, a z toho důvodu mu byla soudem odepřena ochrana.[102] Jestliže by se stanovený soud ve zdůvodnění svého rozhodnutí s námitkou rozporu výkonu práv s dobrými mravy nikterak nevypořádal, jednalo by se o postup vykazující prvky libovůle. Takovou situaci je poté nutno vyhodnotit jako zásah do práva na spravedlivý proces.[103]

„Zásada souladu práv, resp. jejich výkonu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti (ekvity).“[104] Jedním z případů, který může zakládat výkon práva v rozporu s dobrými mravy, je šikanózní výkon práva, což je to takový výkon práva, jehož primárním cílem je poškodit nebo znevýhodnit jiného, jakož i tvrdý výkon práva, který se příčí spravedlivému řešení věci.[105] O rozpor s dobrými mravy se může jednat rovněž tehdy, kdy zdravotní, sociální či ekonomická situace povinného je taková, že by výkonem práva došlo k podstatnému ohrožení jeho privilegovanějšího, právem chráněného zájmu. Příkladem toho může být neschopnost uspokojit některou ze svých základních životních potřeb.[106]

Vyhodnocení, zda jednání je či není v rozporu s dobrými mravy, náleží výlučně obecným soudům. Ústavní soud by tak mohl učinit v okamžiku, kdy by v případě, v souvislosti s nímž o tom rozhoduje, šlo o porušení základních práv a svobod.[107] Při rozhodování o dané problematice je nezbytný zodpovědný přístup soudců, jakož i rozvážená interpretace a aplikace tohoto pojmu, což by mělo vést jednak k zamezení zneužití předmětného institutu a také k rozhodnutí v souladu se základními zásadami demokratického právního řádu.

---

[99] GRUS, Zdeněk. Dobré mravy ve světla publikované judikatury. *Právní rozhledy*. 2004, č. 3, s. 112 an.
[100] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 594/07.
[101] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 82.
[102] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 25 Cdo 4209/2011.
[103] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 594/07.
[104] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 9. 2005, I. ÚS 643/04.
[105] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 11. 2016, sp.zn. III. ÚS 2700/15.
[106] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 8. 2010, sp. zn. 28 Cdo 5014/2009.
[107] Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26.2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.; Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2007, sp. zn. III. ÚS 729/06.

2.2.3. Vymezení pojmu dobrých mravů doktrínou

Doktrína se vyjadřuje nejen k obecným definicím dobrých mravů předložených judikaturou, ale někteří autoři se též snaží tento pojem sami vymezit. Nelze však říci, že by v tomto ohledu nauka dosáhla shody. Mnozí autoři nicméně zastávají obdobné stanovisko, jaké judikoval Nejvyšší soud ve svém v souvislosti s dobrými mravy nejčastěji skloňovaném vymezení[108], na což lze usuzovat například z komentáře k ObčZ 1964, který uvádí, že *„výkon práva v rozporu s dobrými mravy znamená, že se výkon práva ocitá v rozporu s uznávaným míněním rozhodující části společnosti, které ve vzájemných vztazích určuje, jaký má být výkon práv tak, aby byly v souladu se základními a obecně respektovanými zásadami mravního řádu demokratické společnosti (se zásadou slušnosti, poctivosti, čestnosti, vzájemné úcty, tolerance, důvěry apod.).“*[109] Dále se na zmiňovanou definici Nejvyššího soudu odkazuje též v učebnicích občanského práva.[110]

Na rozdíl od spousty autorů, kteří obsah tohoto pojmu kladou na roveň s morálkou, lze dle Hurdíkova názoru stěží nalézt obsah dobrých mravů pouze ve sféře morálky či jej ztotožnit s převažujícím veřejným míněním, anebo výrazem právního citu. Je přesvědčen, že obsah daného pojmu je zapotřebí hledat v systému kategorií vyššího řádu, než je pouhá morálka. Tímto zdrojem poznání by z jeho pohledu měla být filosofie.[111] Ta je dle jeho mínění schopna poskytnout subjektům práva i orgánům aplikujícím právo konfrontaci se základními hodnotami společnosti v nejobecnějším smyslu. Pojmu dobré mravy se pak normativního obsahu dostává jeho užitím a naplněním konkrétními hodnotovými hledisky přejatými z oblasti filosofie. Tímto převzetím se dle jeho názoru základní hodnoty stávají prostřednictvím dobrých mravů pravidly právními.[112]

Diplomantka souhlasí s jeho názorem, že dobré mravy nelze ztotožnit s morálkou či jejich význam nalézt pouze v převažujícím veřejném mínění. Dle jejího názoru dobré mravy obsahují něco z obojího, ale tím se jejich obsah nevyčerpá, naopak spadají pod ně i mnohé další zásady a hodnoty, jako například spravedlnost, čestnost, poctivost, rovnost apod. Je též nepochybně

---

[108] Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 473/96; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 23 Cdo 2060/98; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008.

[109] ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník I. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 60.

[110] Např. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 123.

[111] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 78.

[112] HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 79.

pravdou, že po jejich obsahu lze pátrat též ve sféře filosofie, jelikož pomocí této vědy lze nalézt řešení k mnoha problematickým tématům. Institut dobrých mravů zahrnuje základní hodnoty a zásady demokratické společnosti, které bezpochyby svůj základ ve filosofii, stejně jako spousta jiných pojmů, mají. Právě z toho důvodu ale v tomto případě není třeba přistupovat k pátrání po filosofickém zdroji poznání, neboť již dříve bylo stanoveno, i s ohledem na filosofická východiska, co pod dané základní hodnoty a principy náleží, tudíž lze vycházet přímo z těchto závěrů. Odkazování na filosofii by celou situaci učinilo ještě více neprůhlednou a nesrozumitelnou, což rozhodně není na místě.

Obdobně na Hurdíkovu práci reaguje Spáčil, který míní, že filosofie je pro posouzení problematiky dobrých mravů přínosná, nicméně podotýká, jak nereálné je očekávat, že subjekty práva a orgány aplikující právo budou zjišťovat, k jakým závěrům filosofie dospěla. Problematická se jeví i otázka kvality takového zjištění, které si žádá odbornou filozofickou erudici. Nadto zmiňuje, že jelikož je filozofických koncepcí zřejmě ještě více než názorů na přiléhavé pojetí dobrých mravů formulovaných v rámci právní vědy, tak odkaz na filozofické poznatky do věci jasno nevnese. Domnívá se však, že obecně lze s Hurdíkovým důrazem na přínos filosofie souhlasit, jelikož klíčem k pochopení významu jakéhokoliv pojmu má do značné míry filozofické bádání o jazyku.[113]

Je však třeba dodat, že Hurdík není jediný, kdo při hledání významu tohoto institutu připisuje filosofii značnou důležitost. Stejný postoj zastává Hein, který navíc učinil jeden z pokusů o definovaní dobrých mravů, když hovoří o tom, že jsou „*individuálním vnitřním kategorickým mravním imperativem, vnitřní mravní normou, která danému individuu nejen přikazuje, ale doslova jej nutí (s pomocí svědomí) chovat se určitým obecně žádoucím způsobem, tedy mravně (čestně), v souladu s dlouhodobě obecně uznávanými mravními normami. Dobré mravy jsou tedy vnitřní dobrovolnou, uvědomělou a důslednou aplikací morálních norem v životě konkrétního individua;*“[114]

Spáčil se taktéž domnívá, že otázku dobrých mravů nelze restringovat na záležitost blíže neurčeného mimoprávního normativního systému. Uznává, že je v ní morálka do určité míry obsažena, ale prohlašuje, že se jedná o kategorii právní, a proto je obsah dobrých mravů zapotřebí hledat v platném právu. V situaci, kdy by tedy společenská morálka odporovala

---

[113] SPÁČIL, Jiří. Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře. *Právní rozhledy*. 2004, č. 18, s. 664 an.
[114] HEIN, Oldřich. Dobré mravy. *Právní rádce*. 2004, č. 12, s. 71 an.

právem uznávaným hodnotám, by bylo nezbytné při stanovení jejich významu vyjít právě z těchto hodnot. Spáčil se též snaží vypořádat s předvídatelnou námitkou, týkající se tohoto pozitivistického přístupu, které znemožňuje případnou nápravu práva morálkou. K tomu uvádí, že ani přirozené právo není shodné s morálkou většiny, která může obsahovat ve vztahu k ochraně lidských práv neakceptovatelné postoje.[115]

Bezprostřední užití přirozeného práva přichází, dle jeho názoru, v úvahu pouze v revolučních obdobích, a proto úloha zákonodárce spočívá rovněž ve vtělení přirozenoprávních zásad do platného práva, z něhož následně právní praxe vychází. Zásady přirozeného práva, jako je slušnost, spravedlnost a dobré mravy, je tedy nutné nalézat v demokratickém právním řádu, a ne ve veřejném mínění či morálce většiny. Díky tomu lze za odporující dobrým mravům označit diskriminační postoj veřejnosti vůči určitým menšinám, ať jde o postoj ve společnosti převažující. Z toho důvodu se přiklání k názoru, že pro vymezení dobrých mravů jsou klíčové zásady, na nichž je demokratický právní řád založen a nikoli názor většiny. Na podkladě těchto myšlenek uzavírá, že předmětný institut tak umožňuje spravedlivě vyřešit situace, ve kterých je výkon práva v souladu se zněním platného práva, avšak z důvodu okolností, jež zákonodárce nepředpokládal, je v ostrém rozporu s obecnými právními principy.[116]

Matesovi naproti tomu uvádí, že dobré mravy jsou univerzálním a obecným korektivem, jehož obsah nelze přesně ohraničit. Daný pojem je z důvodu jeho dynamiky a různorodosti rozsáhlý a jeho pravidla musí být aplikována ve shodě s jinými principy a právem vůbec, přičemž nesmí upozaďovat zbývající právní zásady. Souzní s definicí, kterou Nejvyšší soud judikoval v jednom ze svých rozhodnutí, ve kterém vymezil, že se jedná[117] *„o obecně uznávané zásady a pravidla slušnosti, souhrn etických a kulturních hodnot společnosti, dílem trvalých (neměnných), dílem podléhajících vývoji, která se za stanovených (objektivních) okolností mohou z morálních přeměnit na právní.“*[118] Jejich názory jsou tedy v rozporu s míněním Spáčila, který míní, že dobré mravy jsou kategorií právní. Touto problematikou se zabývá taktéž Tégl, který uvádí, že

---

[115] SPÁČIL, Jiří. Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře. *Právní rozhledy*. 2004, č. 18, s. 664 an.
[116] SPÁČIL, Jiří. Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře. *Právní rozhledy*. 2004, č. 18, s. 664 an.
[117] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[118] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 4. 2006, sp. zn. 8 As 35/2005.

dobré mravy stejně jako etika, čestnost, morálka a poctivost spadá do kategorie na pomezí práva a jiných mimoprávních systémů.[119] Jak je patrno, ani v tomto ohledu nepanuje v doktríně shoda.

Telec vyslovuje vlastní definici dobrých mravů, když říká, že je lze pojmout jednoduše jako *„způsoby chování bez újmy jinému člověku, zvířeti nebo přírodě, obecně uznávané rozhodnou částí společnosti, s nimiž právní řád spojuje právní následky.“*[120] Kubeš naproti tomu dobré mravy vymezuje poněkud pragmaticky jako mravy uznané dobrými dotyčnou společností a soudcem.[121] Podobné pokusy o definování pojmu dobrých mravů jsou více či méně zavádějící, a proto se mnozí autoři pojednávající o dobrých mravech nesnaží vyjádřit jejich význam přímo, ale objasňují ho prostřednictvím jejich účelu či funkce. Takovéto přiblížení se i diplomantce zdá pro pochopení daného institutu nejvhodnější, a zároveň též v praxi nejvíce uplatnitelné. Rovněž z tohoto důvodu bude následující kapitola práce věnována funkci dobrých mravů. Nejprve je však záhodno zmínit, jak se k institutu dobrých mravů vyjadřuje doktrína v Německu a ve Švýcarsku.

Švýcarské právo pokládá výše zmíněné vymezení dobrých mravů německými soudy za příhodné[122] a dále tento pojem interpretuje dvěma způsoby. Buď pod něj podřazuje obecně uznávané principy morálky a etiky, které jsou vlastní danému společenskému řádu, nebo jen společensky uznávanou etiku s tím, že inherentní společenské hodnoty reprezentují veřejný pořádek.[123] Shodně s naším právem jsou dobré mravy pojímány v Německu jako neurčitý právní pojem, jehož význam si v rámci právní jistoty žádá bližší upřesnění. Jsou zde chápány jako společensky uznávané mimoprávní normy, jež jsou právem pokládány za tak významné, že je skrze pojem dobrých mravů do právního řádu přejímá. Dobré mravy tak v Německu, ale i ve Švýcarsku představují, stejně jako u nás, tzv. minimum společenských hodnot.[124]

---

[119] TÉGL, Petr. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 32 an.
[120] TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*. 2011, č. 1, s. 1 an.
[121] KUBEŠ, Vladimír. In: ROUČEK, František, a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému II.,* Praha: Linhart, 1935, s. 134.
[122] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 226.
[123] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 83.
[124] Tamtéž, s. 39.

2.3. Funkce dobrých mravů

Napříč celou prací diplomantka při svém pojednání o dobrých mravech nachází a konstatuje, k čemu zásada dobrých mravů v občanském právu slouží. V této kapitole si klade za cíl sumarizovat hlavní výsledky svého zkoumání, co se týče úlohy dobrých mravů v občanském právu, s plným vědomím toho, že jsou ovlivněny rozsahem dané práce. Nevylučuje tak, že jiní autoři mohou dovodit další funkce tohoto institutu. Například důvodová zpráva k občanskému zákoníku dobrým mravům přiznává zásadní význam pro právo soukromé, když shledává, že *„tvoří základ celého soukromého práva a soukromé právo z nich vyvěrá jako celek.“*[125] Následující text tak shrnuje a precizuje diplomantkou nalezené funkce dobrých mravů.

Dobré mravy jsou korektivem autonomie vůle. Skutečnost, že limitují individuální autonomii vůle osob, plyne z ustanovení § 1 odst. 2 OZ, které stanoví možnost ujednat si práva a povinnosti odchylně od zákona s tím, že tímto ujednáním nesmí být porušeny, *inter alia*, dobré mravy.[126] Z uvedeného zároveň vyplývá, že dobré mravy představují kritérium kogentnosti právního jednání. Kogentní povaha zákonných ustanovení se totiž dovozuje též v případě, že by přípustnost odchylky ujednáním stran vedla k porušení dobrých mravů.[127] Dále jsou kritériem platnosti právních jednání, neboť nesoulad právního jednání s dobrými mravy vede k jeho neplatnosti, což je jeden z následků jednání v rozporu s dobrými mravy, jimiž se práce zabývá v samostatné kapitole.[128]

Z ustanovení § 138 BGB vyvěrá, že též v německém občanském právu tvoří dobré mravy korektiv autonomie vůle. To znamená, že dobré mravy zde spolu se zákonem reprezentují mez autonomie vůle osob soukromého práva. Tyto korektivy mají mezi sebou, stejně jako v českém právním řádu, vztah subsidiarity, a tak generální klauzule dobrých mravů představuje institut poslední instance, který může zamezit platnosti právních úkonů, jestliže obstály v přezkumu souladu se zákonem. Generální klauzule dobrých mravů tak ochraňuje německý i český právní řád před poskytováním právní legitimace úkonům, které nemohou být s ohledem na mimoprávní společenské standardy akceptovány. Korektivu dobrých mravů tak jako nejzazší hranici platnosti

---

[125] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362, k § 2909 až 2914.

[126] DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 123.

[127] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 15.

[128] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 8.

právních jednání náleží mimořádný význam nejen v odvětví občanského práva, ale celého právního či dokonce společenského řádu.[129]

Úloha dobrých mravů jakožto interpretačního a aplikačního korektivu je vymezena v ustanovení § 2 odst. 3 OZ, které stanoví, že interpretace a aplikace právního předpisu s nimi nesmí být v rozporu. Výkladem zákonných ustanovení nachází adresáti právních norem jejich smysl. Pakliže si jím nejsou jisti, je nezbytné, aby dle výše uvedeného ustanovení nejprve interpretovali a následně též aplikovali zákonné pravidlo ústavně konformním způsobem, v souladu se zásadami občanského práva a hodnotami, které občanský zákoník chrání,[130] tedy i v souladu s dobrými mravy. Dobré mravy rovněž chrání právní předpisy před čistě formálním výkladem a použitím a mohou skýtat řešení rozmanitým případům, které v zákoně nejsou upraveny, nebo jejichž zákonná úprava by vedla k neudržitelným výsledkům. Tímto způsobem pomáhají k uchování spravedlivých společenských vztahů.[131]

Jednání v souladu s dobrými mravy patří mezi významné principy našeho právního řádu, neboť se podstatným způsobem podílí na prosazování spravedlnosti v právních vztazích. Institut dobrých mravů však není možné interpretovat jen jako korektiv *„výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat v souladu s ekvitou, což ve svých důsledcích znamená nastoupení cesty nalézání spravedlnosti.“*[132] Princip souladu práv a jejich výkonu s dobrými mravy umožňuje v případech, ve kterých by formální použití právních pravidel vedlo k neudržitelným výsledkům,[133] zmírňovat tvrdost normativních právních aktů a dovoluje soudci za tímto účelem při svém rozhodování uplatnit pravidla slušnosti, resp. ekvity.[134] Dobré mravy jsou tedy též morálním měřítkem pro aplikovatelnost právních norem[135] a prostředkem k nalézání spravedlivého řešení v jednotlivých kauzách. Korektiv dobrých mravů však nelze použít, jestliže by jeho užití vedlo k totožnému výsledku, k jakému by vedla aplikace příslušného

---

[129] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 37-38.
[130] ELIÁŠ, Karel. Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 11, s. 27 an.
[131] GRUS, Zdeněk. Dobré mravy ve světla publikované judikatury. *Právní rozhledy*. 2004, č. 3, s. 112 an.
[132] Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 1. 9. 2009, sp. zn. I.ÚS 1808/09.
[133] HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, *Petr. Systém zásad soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 122.
[134] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I.ÚS 643/04.
[135] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2007, sp. zn. 33 Odo 561/2006.

ustanovení občanského zákoníku.[136] Dobré mravy tak, jakožto nejzazší korektiv, limitují orgány aplikující právo při své rozhodovací činnosti.

2.4. Veřejný pořádek

Pojem veřejný pořádek byl v této práci již několikrát zmíněn, neboť je v některých ustanoveních občanského zákoníku uváděn též vedle institutu dobrých mravů. Z tohoto důvodu se jeví jako vhodné na tomto místě o jeho významu krátce pojednat. Tento institut lze nalézt již v § 1 odst. 2 OZ, které stanoví zákaz dohod rozporných mimo jiné právě s veřejným pořádek a dobrými mravy. Oba instituty jsou zde tedy uvedeny jako limity autonomie vůle.[137] Prostřednictvím výkladu je nutno dospět ke konkluzi, že věta za středníkem určuje kogentní povahu zákonných ustanovení, v případě že by přípustnost odchylky ujednáním stran vedla, *inter alia*, k porušení dobrých mravů a veřejného pořádku.[138]

Pojem jako takový vznikl v soukromém právu, následně ho však převzalo i právo veřejné, kde znázorňuje též jednu z podstatných náležitostí demokratického právního řádu a je obsažen v řadě právních předpisů včetně Listiny[139]. Ač kritérium veřejného pořádku OZ z roku 1964 pod označením zájmu společnosti zahrnoval, jeho novela zákonem č. 509/1991 Sb. ho vypustila. Do českého občanského práva se tak vrací účinností občanského zákoníku. Není jediným občanským zákoníkem, který s tímto hlediskem operuje, když mezi dalšími lze uvést například občanské zákoníky Švýcarska, Francie a Québecu.[140]

Veřejný pořádek není, stejně jako dobré mravy a z totožného důvodu, v občanském zákoníku definován.[141] Jedná se o neurčitý právní pojem, jehož vymezení se odvíjí i s ohledem na konkrétní právní normu, v níž se nachází, a je závislé v každé jednotlivé kauze na rozhodnutí orgánu aplikujícího právo.[142] Ve smyslu, v jakém je užit v občanského zákoníku, jde o pojem

---

[136] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1659/2000.

[137] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 61.

[138] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 15.

[139] Např. čl. 14 odst. 3, čl. 16 odst. 4, čl. 19 odst. 2 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

[140] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 61-62.

[141] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 62.

[142] DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 125.

mimořádně široký, jehož obsah nelze zaměňovat s tímto pojmem užívaném v mezinárodním právu soukromém, ani s pořádkem ve věcech veřejných.[143] Důvodová zpráva k tomuto institutu uvádí, že prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na kterých spočívají právní základy společenského řádu zdejší společnosti. Souvisí s tím i nárok na transparentní uspořádání právních poměrů osob soukromého práva. Právní normy upravující vznik manželství či nemovité věci jsou kogentní a jejich závaznost se opírá právě o zásadu veřejného pořádku, nikoli o dobré mravy.[144]

Na rozdíl od dobrých mravů se veřejný pořádek nemůže uplatnit separovaně, ale vždy jen ve spojení s konkrétním ustanovením, jehož kogentnost ustanovuje. Veřejný pořádek obsahuje základní pravidla právního řádu, na nichž je třeba bezvýhradně trvat.[145] Tento institut má tedy za cíl uchovat stěžejní základy právního řádu demokratické společnosti, na kterých je nutno bezpodmínečně trvat, kdežto institut dobrých mravů se zaměřuje na vzájemný vztah osob soukromého práva.[146] Zatímco veřejnému pořádku odpovídá kupříkladu právní pravidlo, že dohoda stran nezasahuje do právního postavení třetí osoby a nemění její oprávnění ani povinnosti, tak s dobrými mravy koresponduje, že se nelze odchýlit od ustanovení, které chrání slabší stranu.[147]

Na vymezení pojmu i funkce veřejného pořádku nepanuje v tuzemském právním řádu ani v zahraničních právních úpravách shoda.[148] Dle Telce lze veřejný pořádek interpretovat jako stav věcí, který vylučuje či omezuje nebezpečí veřejné poruchy, tzn. poruchy způsobilé kohokoliv ohrozit.[149] Melzer rozlišuje veřejný pořádek v širším a užším smyslu s tím, že v širším smyslu slova ho vymezuje jako *„souhrn pravidel, jejichž dodržování je podle panujících společenských a etických názorů nezbytný, bezvýhradný předpoklad řádného lidského soužití v určité*

---

[143] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 14-15.

[144] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 62.

[145] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 8.

[146] DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 125.

[147] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 62.

[148] LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 25.

[149] TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*. 2011, č. 1, s. 1 an.

společnosti.“[150] Jeho užší pojetí na rozdíl od toho širokého diferencuje původ daných pravidel, čímž se snaží vymezit veřejný pořádek od institutu dobrých mravů. Veřejný pořádek pak reprezentují pouze ta pravidla mající svůj základ v právním řádu jako takovém, kdežto dobré mravy vyplývají z převládajících etických představ příslušné společnosti.[151]

Dle Eliáše lze s nevelkou nadsázkou tvrdit, že veřejný pořádek spolu s dobrými mravy jsou nedefinované a nedefinovatelné, jakož i proměnlivé v závislosti na době, místě a na konkrétním prostředí. Veřejný pořádek obsahuje normativní právní pravidla, na kterých spočívají základy sociálního řádu konkrétní společnosti. Dle jeho názoru jej lze nejobecněji vymezit jako souhrn norem, které umožňují fungování společnosti rovnoprávných a svobodných lidí, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a odpovědnosti vůči celku.[152] Dle názoru diplomantky je výstížné veřejný pořádek definovat jako *„souhrn psaných a nepsaných pravidel, na jejichž dodržování je podle panujícího přesvědčení v daném prostředí nutné bezvýhradně trvat, neboť jen za splnění tohoto předpokladu lze zajistit funkční stabilitu státu a společnosti.“*[153]

---

[150] MELZER, Filip. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy.* 2013, č. 7, s. 253 an.

[151] MELZER, Filip. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy.* 2013, č. 7, s. 253 an.

[152] ELIÁŠ, Karel. K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 9, s. 13 an.

[153] DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 125.

3. Rozpor s dobrými mravy a vybrané okruhy jejich aplikace

3.1. Rozpor s dobrými mravy

V úvodu pojednání na téma rozporu právního jednání s dobrými mravy je důležité především konstatovat existenci obecného a speciálního vztahu mezi korektivy rozporu s dobrými mravy a rozporu se zákonem.[154] To znamená, že pokud je právní jednání rozporné současně s dobrými mravy i se zákonem, aplikují se na tuto situaci právní normy upravující rozpor se zákonem. Platí tedy, že právní jednání může být klasifikováno jako dobrým mravům odporující, pouze pokud projde testem zákonnosti. Dobré mravy jsou tak, stejně jako zákon, korektiv platnosti právních jednání, uplatní se ale jen v případě, kdy je právní jednání se zákonem v souladu, navzdory tomu však nemůže pro rozpor s dobrými mravy obstát.[155] Z toho vyplývá, jak již ostatně bylo uvedeno i výše, nutnost důkladného uvážení před učiněním závěru o porušení dobrých mravů jako prostředku *ultima ratio*.

Závěr o rozporu právního jednání s dobrými mravy přichází v úvahu za situace, kdy je obsah tohoto jednání vzhledem k okolnostem případu vyhodnocen jako nepochybně nepřiměřený nebo nespravedlivý, jakož i tehdy, kdy není schopen, z důvodu rozporu s hodnotami dobré mravy reprezentujícími, obstát.[156] Velmi příhodně danou problematiku shrnuje Salač, když říká, že dobré mravy *„představují nejzazší korektiv smluvní svobody a mají vyjádřit princip souladu právního řádu se širším celospolečenským řádem.“*[157] K výše uvedenému je vhodné doplnit, že pro posouzení platnosti předmětného právního jednání je rozhodující okamžik jeho učinění. Pozdější změna právních předpisů, jakož i obsahu dobrých mravů, nemůže závěr o platnosti, resp. neplatnosti právního jednání ovlivnit.[158]

Negativní právní následky jednání, které se příčí dobrým mravům, jsou upraveny v občanském zákoníku na několika místech. Jako příklad lze uvést sankci neplatnosti právního jednání upravenou v ustanoveních § 580 a § 588 OZ, dále vznik práva dárce odvolat dar pro nevděk v § 2072 OZ, pak také práva ubytovatele vypovědět smlouvu bez výpovědní doby zakotvené v

---

[154] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 270.
[155] LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 2079–2085.
[156] LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 2086-87.
[157] SALAČ, Jaroslav. Rozpor s dobrými mravy a se zákonným zákazem. *Právní rozhledy*. 2000, č. 6, s. 250 an.
[158] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 641.

§ 2331 OZ a též vznik povinnosti nahradit škodu způsobenou úmyslným porušením dobrých mravů danou § 2909 OZ.[159] Některými vybranými následky se bude diplomantka dále zabývat detailněji, zejména pak sankcí neplatnosti.

Neplatnost právních jednání je v občanském zákoníku upravena v části první, hlavě páté, oddílu šestém. Ustanovení § 580 odst. 1 OZ stanoví, že právní jednání, jenž dobrým mravům odporuje, je neplatné. Ustanovení § 588 OZ k neplatnosti právního jednání, které je zjevně v rozporu s dobrými mravy říká, že soud k ní přihlédne i bez návrhu.[160] V teorii práva se rozlišuje neplatnost absolutní a neplatnost relativní. Z formulace ustanovení § 588 OZ je zřejmé, že následkem právního jednání, které se příčí dobrým mravům zjevně, je neplatnost absolutní. O tomto závěru není v doktríně sporu. Jednotný názor však nepanuje v odpovědi na otázku, zda rozpor právního jednání s dobrými mravy způsobí absolutní neplatnost vždy. Na tuto problematiku existují mezi teoretiky dva názory, kdy jedni míní, že následkem právního jednání odporujícího dobrým mravům může být v závislosti na okolnostech případu neplatnost relativní nebo absolutní, druzí trvají na absolutní neplatnosti jako jediné adekvátní sankci.[161]

Oproti občanskému zákoníku z roku 1964 dává současný občanský zákoník obecně přednost neplatnosti relativní před absolutní. Platí totiž, že právní jednání je neplatné relativně, jestliže to smysl a účel zákona vyžaduje a zároveň nenaplňuje zákonem stanovené důvody pro neplatnost absolutní. Ty jsou taxativně vymezeny v § 588 OZ a jsou jimi zjevný rozpor s dobrými mravy, dále rozpor právního jednání se zákonem, pakliže zároveň zjevně narušuje veřejný pořádek, a konečně závazek k plnění od počátku nemožnému. Preference relativní neplatnosti koresponduje jak s ideou občanského zákoníku, ustanovením § 574 OZ, které zakotvuje, že „*Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.*“[162], tak rovněž s trendem v Evropě.[163]

Část teoretiků vykládá výraz „zjevně“, který se nachází v § 588 OZ, ve smyslu: tak podstatně, zásadně, očividně.[164] Zuklínová z toho vyvozuje, že rozdíl mezi právním jednáním, které dobrým mravům odporuje zjevně, a tím, které je s dobrými mravy v rozporu, ale nikoli zjevně, tj. nikoli

---

[159] DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 123-4.
[160] § 580 odst. 1 a § 588 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[161] Petr, Tégl. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie.* 2011, č. 7-8, s. 32 an.
[162] § 574 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[163] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362, k § 586 až 588.
[164] ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 580. In: ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 13. 3. 2022]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

tak, že to každá průměrně rozumná osoba bez pochybností a snadno rozezná,[165] existuje, a je ho z tohoto důvodu třeba reflektovat v rovině sankce.[166] Tento závěr podporuje i zásada, že zákonodárce nikdy neustanovuje zbytečně, a pokud v § 580 odst. 1 OZ rozpor s dobrými mravy formuluje jinak než v § 588, má se za to, že tím nepochybně něco mínil.[167] Zmíněná interpretace tak podporuje názor, že je možné rozpor s dobrými mravy dle okolností případu sankcionovat buď relativní, anebo absolutní neplatností s tím, že relativní neplatnost se bude patrně vyskytovat častěji.

Dalším argumentem pro upřednostňování relativní neplatnosti právního jednání jako následku rozporu s dobrými mravy je fakt, že absolutní neplatnosti se může dovolat i ten, kdo ji sám způsobil, což by se za situace, kdy tak daná strana učinila úmyslně, samo o sobě dobrým mravům příčilo.[168] Dále by se osoba, která má být sankcí neplatnosti chráněna, mohla v důsledku absolutní neplatnosti jednání, jíž se sama nedovolala, ocitnout v horším právním postavení, než v jakém byla za jeho trvání, což by odporovalo uvedenému smyslu této sankce.[169] Oprávnění dovolat se absolutní neplatnosti není časově omezeno,[170] a tak by byl v těchto případech navíc značně oslaben princip právní jistoty.

Tégl v jednom ze svých článků uvádí, že rozhodnutí, zda má být právní jednání rozporné s dobrými mravy neplatné relativně, nebo absolutně, závisí na odpovědi na otázku, zda má tento korektiv za účel ochranu zájmu jednotlivce či obecného zájmu.[171] Jak již bylo v práci dříve uvedeno, veřejný pořádek má za cíl uchovat stěžejní základy právního řádu demokratické společnosti, na kterých je nutno bezpodmínečně trvat, kdežto institut dobrých mravů se zaměřuje na vzájemný vztah osob soukromého práva.[172] Dobré mravy mají za účel spíše ochranu zájmu jednotlivce, tudíž odpovídající sankce za jejich porušení je dle výše uvedeného relativní neplatnost. Avšak pokud by se jednalo o zjevné porušení dobrých mravů, je záležitostí státu

---

[165] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. s. 1351.
[166] Zuklínová, Michaela., Komentář k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, k §580, ASPI.
[167] ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. s. 1351.
[168] Petr, Tégl. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie.* 2011, č. 7-8, s. 32 an.
[169] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. Bulletin advokacie. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[170] LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 2135.
[171] Petr, Tégl. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie.* 2011, č. 7-8, s. 32 an.
[172] DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 125.

zakročit z moci suveréna, který chrání mravní stav společnosti, sankcí absolutní neplatnosti.[173] Má-li být určité jednání prohlášeno za absolutně neplatné, musí zde být důvod pro aktivaci veřejné moci, jímž je kupříkladu zvláštní veřejný zájem.[174] Sankcí absolutní neplatnosti, by tak měla být stižena jen právní jednání, která jsou v rozporu s dobrými mravy a veřejným pořádkem současně.[175]

Druhá, a to početnější, skupina teoretiků zastává názor, že rozpor právního jednání s dobrými mravy má za následek vždy a pouze neplatnost absolutní. Jako její zástupce lze jmenovat například Handlara, Melzera či Tégla. Své mínění opírají o § 588 OZ, kde se hovoří o neplatnosti absolutní a též o záměr zákonodárce, který v důvodové zprávě v souvislosti s dobrými mravy uvádí výlučně neplatnost absolutní.[176] Jejich závěr navíc v nedávné době podpořil Nejvyšší soud ČR svým rozhodnutím ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 23 ICdo 56/2019, ve kterém se zabýval významem výrazu „zjevně“ uvedeného v § 588 OZ a následkem rozporu právního jednání s dobrými mravy.

Nejvyšší soud v něm (jednak) konstatoval, že lze na „zjevný“ rozpor s dobrými mravy vztáhnout závěry, ke kterým došel v souvislosti s výkladem „zjevného“ rozporu s veřejným pořádkem v rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020. Z toho vyplývá, že daný výraz nelze vykládat jako vyšší intenzitu porušení dobrých mravů, ale jako jednoznačnost či nepochybnost takového porušení. Dále se vyjádřil též k následku rozporu právního jednání s dobrými mravy, kdy došel k jednoznačnému závěru o absolutní neplatnosti tohoto právního jednání. Nejvyšší soud argumentoval mimo jiné tím, že *„závěr o relativní neplatnosti právního jednání pro rozpor s dobrými mravy by vedl v případě nedovolání se relativní neplatnosti k možnému ukládání povinností založených na rozporu s dobrými mravy soudem a příp. i k výkonu rozhodnutí ukládající takové povinnosti.“*[177]

Diplomantce se argumenty svědčící ve prospěch relativní neplatnosti právního jednání, které se příčí dobrým mravům, zdají pádné, ale výše zmíněný judikát, ve kterém se Nejvyšší soud vyjádřil ohledně této problematiky jasně a přesvědčivě, nemůže být zkrátka opominut. Jeví se

---

[173] ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Komentář k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, k §580, ASPI.
[174] MELZER, Filip. K neplatnosti právního jednání. Rodinné listy. 2013, č. 7, s. 44 an.
[175] MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. Bulletin advokacie. 2011, č. 7-8, s. 26 an.
[176] LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 2087.
[177] Rozsudek Nejvyšší soud ČR ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 23 ICdo 56/2019.

však jako nešťastné, že tento závěr Nejvyšší soud formuloval až po sedmi letech od účinnosti občanského zákoníku. Tím spíše, že ani v doktríně o dané problematice nepanovala shoda, což jen dokazuje, že vzhledem k možným závažným dopadům v praxi, by měla být kodifikována jasněji a jednoznačněji. Třeba doplnit, že modifikace právních jednání příčících se dobrým mravům tam, kde by to bylo možné, by se zásadou autonomie vůle korespondovala patrně spíše než automatické prohlášení daného jednání za absolutně neplatné.[178] Taktéž by se díky tomu dalo v těchto případech vyhnout i negativním dopadům absolutní neplatnosti popsaným výše.

Německé občanské právo, stejně jako to české, klade důraz na vztah korektivu rozporu s dobrými mravy jako speciálního v poměru ke korektivu rozporu se zákonem. Korektiv dobrých mravů má tak postavení sankce ultima ratio, z čehož dle německé úpravy vyplývá rigorózní přístup k právním následkům rozporu s dobrými mravy. Právní úkon, jež odporuje dobrým mravům má tudíž za následek absolutní neplatnost.[179] V některých případech je však možné právní úkon příčící se dobrým mravům sankcionovat jen neplatností částečnou, a to konkrétně tehdy, lze-li ho separovat od zbytku smlouvy bez zhoršení její smysluplnosti. Jen ve výjimečných případech se zde připouští užití soudcovského moderačního práva, které by odstranilo část smlouvy vyvolávající rozpor s dobrými mravy.[180]

Diplomantka by preferovala, kdyby si v tomto případě české občanské právo vzalo inspiraci spíše ze švýcarského než z německého práva. Zdejší doktrína totiž prosazuje tzv. pružnou neplatnost, dle které není účelem sankce neplatnosti odstranit celou smlouvy, ale pouze její vady.[181] Částečná neplatnost koresponduje s konceptem pružné neplatnosti a je zakotvena v čl. 20 odst. 2 OR, jenž stanoví, že sankce neplatnosti stihne jen vadné části smlouvy, jestliže je možné se domnívat, že by danou smlouvu strany uzavřely i bez těchto částí.[182] Hypotetickou vůli smluvních stran, vycházející z úrovně rozumných a poctivě jednajících, je třeba hodnotit, vzhledem ke konkrétním okolnostem, v každém případě zvlášť. V pochybnostech má zde

---

[178] Petr, Tégl. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie.* 2011, č. 7-8, s. 32 an.
[179] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 270.
[180] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 62.
[181] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 87.
[182] Tamtéž, s. 78.

přednost neplatnost částečná. Tím se švýcarská úprava odlišuje od německé, jež prezumuje neplatnost úplnou.[183]

3.2. Vybrané okruhy aplikace dobrých mravů

3.2.1. Osvojení zletilého

Občanský zákoník užívá korektiv dobrých mravů rovněž v oblasti úpravy rodinného práva, kdy jedním z příkladů takovéto aplikace je institut osvojení zletilého. Z historického hlediska upravoval tento institut ABGB, kdy zletilému osvojenci zůstávala zachována práva v jeho vlastní rodině, osvojiteli mohly být jen bezdětné osoby, které musely být starší čtyřiceti let a dále byl zákonem stanoven minimální věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem v délce osmnácti let.[184] Tato úprava byla do právního řádu Československé republiky převzata na základě tzv. recepční normy.[185] Modernější a podrobnější úprava osvojení zletilého byla přijata zákonem č. 56/1928 Sb., o osvojení, který nahradil úpravu do té doby platnou. Dle tohoto zákona mohlo osvojení vzniknout uzavřením smlouvy, nově však byla stanovena povinnost jejího schválení soudem.[186]

Institut osvojení zletilého zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ani zákon č. 94/1963 Sb., o rodině neznal, a tak jej v našem právním řádu občanský zákoník upravil po více než sedmdesáti letech, a to v § 846 a v ustanoveních následujících. Záměrem účinné právní úpravy je překonat socialistický přístup k osvojení, jehož účel byl omezen na výchovu dětí k lásce, práci a lidově demokratickému státu. Osvojit tak bylo možné pouze nezletilé dítě. Tato právní úprava přetrvala i po revoluci až do účinnosti občanského zákoníku, tedy do 31. 12. 2013.[187] Osvojení zletilého umožňují též mnohé další právní řády států v Evropě. Inspiračními zdroji právní úpravy osvojení zletilého byla československá předválečná právní úprava, a pak také platná ustanovení BGB a italského občanského zákoníku.[188]

---

[183] SALAČ, Jaroslav. *Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 88.
[184] RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. s. 126-128.
[185] SALAČ, Jaroslav. Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 175-176.
[186] RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. s. 126-128.
[187] PLÍHAL, Tomáš. Četnost osvojení zletilého v letech 2014 až 2016. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7-8, s. 62 an.
[188] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 367.

Korektiv dobrých mravů občanský zákoník aplikuje v ustanovení § 846, které připouští osvojit zletilého jen pod podmínkou, že taková skutečnost neodporuje dobrým mravům. Osvojencem může být dle § 846 až 854 OZ na straně jedné člověk, který již dosáhl osmnácti let, na straně druhé však i člověk nezletilý za podmínky, že mu byla přiznána plná svéprávnost, nebo který po dosažení šestnácti let uzavřel manželství.[189] Důvodová zpráva konstatuje, že jeden z důvodů rozporu s dobrými mravy reprezentuje zastřený sňatek.[190] Komentář pak uvádí, že pro účely osvojení zletilého je rozpor s dobrými mravy dán tam, kde by situaci šlo řešit jiným statusovým institutem, kupříkladu manželstvím či partnerstvím.[191]

Zákonný požadavek souladu osvojení zletilého s dobrými mravy, tedy že osvojení zletilého není v konkrétním případě s dobrými mravy v rozporu, zkoumá soud z úřední povinnosti i bez námitek ze strany účastníků jako nezbytnou podmínku osvojení zletilého. Za situace, kdy shledá, že v konkrétním případě je rozpor s dobrými mravy dán, nemůže o osvojení rozhodnout jinak než záporně, ačkoli jiné zákonem stanovené podmínky naplněny jsou. V souvislosti s tím soud zkoumá, zda osvojení nezastírá jiný právní institut,[192] dále též jestli tento institut není zneužíván k získání státního občanství, azylu či oprávnění k pobytu.[193] Rozpor s dobrými mravy představuje též snaha osvojence vyvázat se z vyživovací povinnosti k pokrevním příbuzným, tedy prostřednictvím tohoto institutu úmyslně porušit zájem třetích osob. Z tohoto důvodu může soud vycházet také z postojů pokrevních rodičů osvojence a potomků osvojovaného i osvojitele, jejichž poměry by mohly být osvojením zletilého nepříznivě ovlivněny.[194] Obecně lze říci, že soud musí v rámci daného kritéria zkoumat, zda záměr osvojence a osvojitele není v příkrém rozporu s cíli právní úpravy.[195]

---

[189] ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 846. In: DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975).* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 23. 11. 2021]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

[190] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 366.

[191] ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 846. In: DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975).* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 23. 11. 2021]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

[192] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 863.

[193] HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655−975).* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 696-697.

[194] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 863.

[195] HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655−975).* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 696-697.

3.2.2. Lichva

Občanský zákoník upravuje institut lichvy v ustanovení § 1796, které stanoví, že *„Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyslnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.“*[196] Lichevní smlouvy nicméně v našem občanském právu nebyly kodifikovány vždy. Občanský zákoník z roku 1950 jejich právní úpravu z ideologických důvodů vypustil a ani občanský zákoník z roku 1964 ustanovení o lichvě neobsahoval. Lichevní smlouvy však ani tehdy nebyly považovány za platné. Občanský zákoník situaci řešil prostřednictvím § 36, který postihoval sankcí absolutní neplatnosti právní jednání, jež bylo mimo jiné v rozporu s obecným zájmem, což byl tehdejší pojem pro dnešní dobré mravy.[197] Dle občanského zákoníku z roku 1964 byly takovéto smlouvy považovány za absolutně dle § 39 pro rozpor s dobrými mravy.[198]

Některé kontinentální právní řády pokládají institut lichvy za objektivně spjatý s otázkou rozporu s dobrými mravy, případně veřejným pořádkem. Na danou problematiku je možné pohlížet jako na zvláštní případ rozporu s dobrými mravy, neboť zneužití určitého subjektivního momentu druhé smluvní strany k vlastnímu finančnímu zisku se dobrým mravům příčí.[199] Například v německém občanském právu je lichva upravena jako speciální případ rozporu s dobrými mravy v § 138 odst. 2 BGB.[200] Tato zákonná úprava znamená, že v případech, kdy není splněn některý ze znaků lichvy, a její skutková podstata tak není naplněna, ale smlouva přesto nemůže obstát, lze ji prohlásit za rozpornou s dobrými mravy, což má za následek její neplatnost. Do rakouského ABGB byla třetí dílčí novelou inspirovanou německým BGB převzata skutková podstata lichvy, a tak se v tomto ohledu rakouské občanské právo s německou právní úpravou shoduje.[201]

Existence výslovné právní úpravy lichvy v českém občanském zákoníku má za následek, že při naplnění znaků dané skutkové podstaty bude jednání posouzeno jako neplatné pro rozpor se

---

[196] § 1796 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[197] SPÁČIL, Jiří. Prodej nemovitosti za nepřiměřeně nízkou cenu a lichevní smlouvy v českém občanském právu. *Právní rozhledy*, 2003, č. 7, s. 331 an.
[198] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.4.2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001.
[199] SALAČ, Jaroslav. Nepřípustné resp. nepřiměřené znevýhodnění založené smlouvou a lichva. *Právní rozhledy.* 1999, č. 8, s. 404 an.
[200] BOHATA, Petr. Dobré mravy v německém právu, *Právní rozhledy.* 1999, č. 9, s. 466 an.
[201] SALAČ, Jaroslav. Nepřípustné resp. nepřiměřené znevýhodnění založené smlouvou a lichva. *Právní rozhledy.* 1999, č. 8, s. 404 an.

zákonem, nikoliv s dobrými mravy. Korektiv rozporu s dobrými mravy se totiž neuplatní, jestliže přímé užití příslušného zákonného ustanovení povede ke stejnému výsledku, k jakému by vedla aplikace tohoto korektivu.[202] Platnost smlouvy lichevní povahy, kterou však nelze podřadit z důvodu absence některého ze zákonných skutkových znaků lichevního jednání pod § 1796, by mohla být dle názoru diplomantky po vzoru německé právní úpravy soudem posuzována z hlediska souladu s dobrými mravy.

3.2.3. Odvolání daru pro nevděk

Možnost odvolat dar pro nevděk byla zakotvena již v ABGB, korektiv dobrých mravů zde však výslovně nefiguroval. Rakouské občanské právo akcentovalo zásadu neodvolatelnosti darování, ze které stanovilo několik výjimek, jednou z nichž bylo právě odvolání daru pro hrubý nevděk obdarovaného. ABGB pojem hrubý nevděk upravoval v § 948 a obdarovaný se ho dopustil, jestliže naplnil skutkovou podstatu úmyslného trestného činu, čímž se ocitl v pozici nepoctivého držitele, a dárce pak byl oprávněn soudní žalobou dar odvolat. Občanský zákoník z roku 1950 institut odvolání daru upravil jako zrušení darovací smlouvy v § 386. V daném ustanovení byla stanovena možnost dárce zrušit darovací smlouvu, jestliže se obdarovaný dopustil úmyslného trestného činu nejen vůči dárci, ale též vůči jeho manželovi, dětem či rodičům. Oproti ABGB zde tak došlo k rozšíření okruhu osob, proti kterým spáchání úmyslného trestného činu opravňovalo dárce ke zrušení darovací smlouvy.[203]

Následující právní úprava v souvislosti s odvoláním daru již oproti přechozím zmíněným korektiv dobrých mravů uváděla. Občanský zákoník z roku 1964 připouštěl nejprve v § 409 odvolání daru z důvodu jednání obdarovaného, jímž hrubě porušoval pravidla socialistického soužití. Jak již bylo v práci dříve osvětleno, termín pravidla socialistického soužití představoval dobré mravy ovlivněné socialistickou ideologií. Zákon č. 509/1991, jímž byl občanský zákoník z roku 1964 novelizován, nahradil znění § 409 ustanovením § 630, ve kterém se již výslovně operovalo s korektivem dobrých mravů. Dárce se mohl domáhat vrácení daru, pokud chování hrubě porušující dobré mravy bylo namířeno nejen proti dárci samému, ale též vůči členům jeho rodiny.[204]

---

[202] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1659/2000.
[203] ŘEHULOVÁ, Lenka. *Dobré mravy a vrácení daru dle ustanovení § 630 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2011. s. 173-185.
[204] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Jelikož výklad § 630 občanského zákoníku z roku 1964 byl od počátku rozporuplný, a právní praxi tak jeho znění způsobovalo potíže, nebylo do platné právní úpravy převzato. Ustanovení § 2072 občanského zákoníku se připojuje k tradičnímu pojetí dané problematiky, podle něhož může být příčinou odvolání daru nevděk obdarovaného, který se projevuje hrubým porušením dobrých mravů ze zlého úmyslu.[205] Vděkem za dar je obdarovaný zavázán pouze vůči dárci samému. Z toho důvodu se za nevděk k dárci pokládá též zjevné porušení dobrých mravů proti osobě obdarovanému blízké pouze tehdy, opodstatňují to okolnosti. Těmito okolnostmi se totiž myslí situace, kdy jednání obdarovaného směřované proti osobám dárci blízkým, je způsobilé vyvolat v dárci oprávněný pocit vlastního ublížení.[206]

Dle ustanovení § 2072 odst. 1 OZ musí být splněno několik předpokladů, aby mohl dárce pro nevděk obdarovaného od darovací smlouvy odstoupit. Jednak obdarovaný musí dárci ublížit úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, a to takovým způsobem, že zjevně poruší dobré mravy, a pak je zde podmínka, že mu dárce toto chování neodpustil.[207] Prominutí může dárce učinit výslovně či konkludentně, a to zejména tím, že dar neodvolá a předmět darovaní nebude požadovat zpět.[208] Dále je v § 2075 odst. 1 OZ právo odvolat dar omezeno roční lhůtou. Ta začíná běžet buď od okamžiku, kdy k činu, kterým nevděk vznikl, došlo, anebo za situace, kdy se dárce o činu obdarovaného nedozvěděl hned, od okamžiku, kdy se o něm dozví.[209] Je zde pamatováno i na dědice dárce, který může dar odvolat, zabránil-li obdarovaný dárci v odvolání daru, nebo mu v tom zabránila vyšší moc, a to nejdéle do jednoho roku od dárcovi smrti.[210]

Z ustanovení § 2072 vyplývá, že nevděk lze vymezit jako chování, kterým obdarovaný ublížil dárci úmyslně či z hrubé nedbalosti, a to způsobem, jenž zjevně porušuje dobré mravy. Pakliže tedy dárce odstupuje od darovací smlouvy pro nevděk, musí specifikovat, jak a čím mu obdarovaný ublížil, aby poté soud mohl vyhodnotit, jestli se skutečně v daném případě jednalo o zjevné porušení dobrých mravů. Dané kritérium bude soudem posouzeno objektivně, nikoliv na základě subjektivního stanoviska dárce.[211] Předpokladem pro vznik práva dar odvolat může být

---

[205] ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. s. 810.
[206] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 2105.
[207] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[208] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 2105.
[209] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 33 Cdo 3370/2017.
[210] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[211] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2020, sp. zn. 33 Cdo 2718/2019.

jak jediný čin značného rozsahu a intenzity, tak i méně závažné ubližující konání obdarovaného, jestliže je soustavné, dlouhotrvající a stane se do té míry obtěžující, že je lze posoudit jako s dobrými mravy zjevně rozporné. Jako jeho příklad lze uvést fyzické násilí či hrubé urážky, z čehož vyplývá, že se nedělá rozdíl mezi ublížením fyzickým a psychickým.[212]

Je však třeba doplnit, že ne každé ubližující jednání obdarovaného vůči dárci, které zjevně porušuje dobré mravy, opravňuje dárce k odvolání daru pro nevděk. Nejvyšší soud konstatoval, že tomu tak není v situaci, kdy takovéto kvalifikované jednání obdarovaného je vyprovokováno dárcem, případně je výsledkem vzájemných neshod, jejichž příčina je jak na straně dárce, tak obdarovaného.[213] Závěrem chce diplomantka ozřejmit, že v případě úspěchu ve věci, má dárce právo na vrácení celého daru, a pokud obdarovaný není schopen této povinnosti dostát, například z důvodu zcizení či zničení daru, je povinen k náhradě jeho obvyklé ceny, a to dle komentáře ve výši, kterou měl v okamžiku napadeného jednání.[214]

[212] Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 3362/10.
[213] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 33 Odo 98/2006.
[214] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 2105.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo nalézt a objasnit význam pojmu dobrých mravů jako jednoho z nejvýznamnějších institutů a principů občanského, resp. soukromého práva. K dosažení stanoveného účelu bylo třeba zkoumat nejen zákonnou právní úpravu, ale především doktrínu a judikaturu, neboť občanský zákoník dobré mravy, jakožto neurčitý právní pojem, nedefinuje. Z tohoto důvodu a též z důvodu důležitosti postavení dobrých mravů v občanském právu a v rámci zachovávání zásady právní jistoty se však ozřejmění či přiblížení jejich smyslu jeví jako velmi podstatné, a to nejen pro právní praxi, ale též pro adresáty právních norem čili širokou veřejnost.

Z historického zkoumání předmětného pojmu vyplývá, že dobré mravy jsou jedním z nejstarších institutů soukromého práva, jelikož počátek jejich užívání sahá až do období starověkého Říma. Z uvedeného lze tedy vyvodit, že je to právě římské právo, které položilo základy pro moderní pojetí sledované problematiky. Dějiny dobrých mravů dále ukazují jejich dynamickou povahu, tedy že jejich význam je v čase a prostoru proměnlivý. Vyjádřeno slovy římského filosofa Senecy mladšího: „*Co bývaly hříchy, jsou dnes dobré mravy.*“ Varují též před možnou snahou o zneužití tohoto institutu s cílem legitimizovat neoprávněné zásahy do svobody jednotlivců. Za tímto účelem jim je přiřknut význam, který neodpovídá skutečnosti. Uvedené tedy taktéž dokládá, jak je velice důležité znát jejich skutečný význam a úlohu, poněvadž pak je i v takovéto situaci zřejmé, že jde pouze o zneužití významu dobrých mravů, které je každý oprávněn napadnout.

Na základě v této práci učiněných poznatků diplomantka klasifikuje přístup zákonodárce, spočívající v nedefinování dobrých mravů v zákoně, jako správný, neboť dobré mravy jsou pružným právním pojmem, který má zajistit spravedlivé řešení tam, kde k tomu nestačí interpretace a aplikace textu zákona. Zákonným vymezením by se tato jeho funkce neúnosnou měrou omezila, a proto by definování dobrých mravů v zákoně nebylo vůbec účelné. Naproti tomu se jako naprosto vhodná a žádoucí, i z důvodů výše uvedených, jeví snaha o objasnění významu dobrých mravů doktrínou a judikaturou. V doktríně však o dané problematice nepanuje shoda, neboť názory jednotlivých teoretiků jsou velmi různorodé a v některých případech si dokonce navzájem odporují. V soudních rozhodnutích nepřevládá tak nejednotné smýšlení, avšak ani zde nepanují ideální poměry. Do ustálené rozhodovací praxe se totiž prosadil oprávněně hojně kritizovaný judikát Nejvyššího soudu, a to za situace kdy existují daleko výstižnější a méně kontroverzní judikáty.

Diplomantka se domnívá, že nejvhodnější způsob vymezení pojmu dobrých mravů je objasnění jejich významu skrze funkci tohoto institutu. Daná metoda se dle jejího názoru jeví být nejpříhodnější, neboť dementuje v právní nauce nejčastěji se vyskytující argument hovořící pro nevymezování významu dobrých mravů vůbec, tedy ani v rámci doktríny a judikatury, který spočívá v obavě z nebezpečí zúžení interpretační a aplikační funkce dobrých mravů při stanovení jejich významu. Tím, že by byl význam daného pojmu přiblížen skrze jeho úlohu, by se tato obava z popření některých funkcí dobrých mravů jejich vymezením stala bezpředmětnou.

Dobré mravy mají v právu celou řadu úloh, přesto diplomantka tento přístup k objasnění jejich významu považuje za nejméně zavádějící a zkreslující, a tak i za nejpříhodnější. Na základě v této práci učiněného zkoumání dobrých mravů lze konstatovat některé funkce daného institutu. Je tedy možné uzavřít, že dobré mravy představují korektiv autonomie vůle, kritérium kogentnosti právních jednání, a rovněž jejich nejzazší hranici platnosti, dále interpretační a aplikační korektiv. Díky naposledy uvedené funkci mohou dobré mravy předejít čistě formálnímu výkladu a použití právních předpisů a umožňují vyřešit případy, které v zákoně nejsou upraveny, nebo jejichž zákonná úprava by vedla k neudržitelným výsledkům. Jsou tak též morálním měřítkem pro aplikovatelnost právních norem a prostředkem k nalézání spravedlivého řešení v jednotlivých kauzách.

Z následků rozporu s dobrými mravy, především ze sankce neplatnosti právního jednání, pak vyplývá povaha korektivu dobrých mravů jako prostředku *ultima ratio*, tedy institutu poslední instance. Uvedené dokládá skutečnost, že právní jednání odporující dobrým mravům právo stíhá nejpřísnější možnou sankcí, tedy sankcí absolutní neplatnosti. Nastíněním toho, jak se s dobrými mravy ve vybraných okruzích jejich aplikace nakládá, pak diplomantka přiblížila povahu a užití tohoto institutu v jeho aplikační praxi. Závěry ze srovnání české právní úpravy dobrých mravů s právní úpravou v Německu a ve Švýcarsku potvrzují obecnou hypotézu o tom, že porovnání uvedených právních řádů může být zdrojem inspirace či úvah de lege ferenda a utvrzení ve správnosti současné právní úpravy. Zároveň si však lze prostřednictvím tohoto srovnání uvědomit také vhodnost určitého jejího zlepšení. Tu diplomantka vidí v možné inspiraci německou judikaturou týkající se vymezení dobrých mravů a švýcarským pokrokovým pojetím sankce neplatnosti.

Pojem dobrých mravů je neurčitý právní pojem, který zcela jistě skýtá i další možnosti vědeckého zkoumání, a jehož význam se navíc v závislosti na prostoru a čase mění. Diplomantka si je tak plně vědoma skutečnosti, že téma dobrých mravů zdaleka nevyčerpala i toho, že

vzhledem k proměnlivé povaze dobrých mravů a rozsahu této práce nezodpověděla v úvodu položené otázky s konečnou platností. Připouští tedy, že jiní autoři mohou nalézt další funkce tohoto institutu. Je dokonce možné, že někteří právní teoretici nebudou s přístupem diplomantky k vymezení pojmu dobrých mravů souhlasit a podrobí ho kritice. Nechť se tak i stane, pokud tato diskuse povede ke kýženému cíli spočívajícímu v nalezení většinové shody ohledně vhodného objasnění významu dobrých mravů. Vzhledem k uvedenému tak lze snad uzavřít, že v úvodu stanovený cíl práce byl naplněn.

Seznam použitých zkratek

antidiskriminační zákon	zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, rakouský obecný zákoník občanský
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch, německého občanského zákoníku
ČR	Česká republika
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
občanský zákoník z roku 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
obchodní zákoník	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
ObčZ 1964, občanský zákoník z roku 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OR	Obligationenrecht, švýcarský zákon o závazkovém právu
OZ, občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
zákon o obcích	zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

zákon o ochraně průmyslových vzoru	zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů
zákon o ochranných známkách	zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách
zákon o vodovodech a kanalizacích	zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů
zákon o zaměstnanosti	zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
ZGB	Schweizerische Zivilgesetzbuch, švýcarský občanský zákoník

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BOHATA, Petr. Dobré mravy v německém právu, *Právní rozhledy.* 1999, č. 9, s. 466 an.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. 436 s.

ELIÁŠ, Karel. Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 11, s. 27 an.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. 1119 s.

GRUS, Zdeněk. Dobré mravy ve světla publikované judikatury. *Právní rozhledy*. 2004, č. 3, s. 112 an.

HARTMANN, Antonín, ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 4, (§§ 859 až 1089). Praha: Linhart, 1936. 866 s.

HEIN, Oldřich. Dobré mravy. *Právní rádce*. 2004, č. 12, s. 71 an.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655−975).* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 1256 s.

HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 168 s.

HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 197 s.

KRÁLÍK, Michal. Rozsah použitelnosti institutu dobrých mravů v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky. *Soudní rozhledy*. 2010, č. 2, s. 41 an.

KUBEŠ, Vladimír. *Smlouvy proti dobrým mravům.* Praha-Brno: Nakladatelství „Orbis“, 1933. 316 s.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.

MATES, Jan, KOPECKÁ MATESOVÁ, Šárka. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 26 an.

MELZER, Filip. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy.* 2013, č. 7, s. 253 an.

MELZER, Filip. K neplatnosti právního jednání. Rodinné listy. 2013, č. 7, s. 44 an.

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentá*ř. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 3053 s.

PLÍHAL, Tomáš. Četnost osvojení zletilého v letech 2014 až 2016. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 7-8, s. 62 an.

RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s.

ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému II.*, Praha: Linhart, 1935.

RUBEŠ, Pavel. Dobré mravy v rukou soudců. *Právní fórum*. 2006, č. 9, s. 310 an.

ŘEHULOVÁ, Lenka. *Dobré mravy a vrácení daru dle ustanovení § 630 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2011. s. 173-185.

SALAČ, Jaroslav. Nepřípustné resp. nepřiměřené znevýhodnění založené smlouvou a lichva. *Právní rozhledy.* 1999, č. 8, s. 404 an.

SALAČ, Jaroslav. Rozpor dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 301 s.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 352 s.

SPÁČIL, Jiří. Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře. *Právní rozhledy*. 2004, č. 18, s. 664 an.

SPÁČIL, Jiří. Prodej nemovitosti za nepřiměřeně nízkou cenu a lichevní smlouvy v českém občanském právu. *Právní rozhledy*, 2003, č. 7, s. 331 an.

ŠPAČEK, Vincenc. *Projevy vůle a právní úkony v občanském právu*. 1. vydání. Praha-Brno: Orbis, 1953. 209 s.

ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník I. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1221 s.

ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1736 s.

ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. 1624 s.

TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*. 2011, č. 1, s. 1 an.

TÉGL, Petr. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 7-8, s. 32 an.

TILSCH, Emanuel. *Občanské právo rakouské: část všeobecná*. 2. vydání. Praha: Česká grafická akciová společnost "Unie", 1913. 205 s.

ZIMMERMANN, Reinhard. The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta, 1990. 1207 s.

Seznam použitých internetových zdrojů

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 580. In: ŠVESTKA, Karel, DVOŘÁK, Josef, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 13. 3. 2022]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 846. In: DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975).* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 23. 11. 2021]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

Seznam použitých právních předpisů

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), ve znění pozdějších předpisů.

Obligationenrecht, švýcarský zákon o závazkovém právu z roku 1911, ve znění pozdějších předpisů.

Schweizerische Zivilgesetzbuch, švýcarský občanský zákoník z roku 1907, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 21/1896 RGBl, německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudy Československé republiky ze dne 21. 12. 1920, sp. zn. Rv I 702/20.

Rozhodnutí Nejvyššího soudy Československé republiky ze dne 26. 4. 1921, sp. zn. Rv II 18/21.

Rozhodnutí Nejvyššího soudy Československé republiky ze dne 18. 10. 1930, sp. zn. Rv I 1975/29.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 473/96.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 23 Cdo 2060/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 4. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1583/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1659/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1630/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 664/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2007, sp. zn. 33 Odo 561/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 33 Odo 98/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 8. 2010, sp. zn. 28 Cdo 5014/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 25 Cdo 4209/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 33 Cdo 3370/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2020, sp. zn. 33 Cdo 2718/2019.

Rozsudek Nejvyšší soud ČR ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 23 ICdo 56/2019.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 9. 2005, I. ÚS 643/04.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2007, sp. zn. III. ÚS 729/06.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 594/07.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 1. 9. 2009, sp. zn. I.ÚS 1808/09.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 3362/10.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2062/14.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 11. 2016, sp.zn. III. ÚS 2700/15.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 4. 2006, sp. zn. 8 As 35/2005.

Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362.

Abstrakt, klíčová slova

Název práce v českém jazyce: Dobré mravy

Cílem této diplomové práce je ozřejmit význam dobrých mravů adresátům právních norem. Dobré mravy nejsou, jakožto neurčitý právní pojem, v žádném zákoně definovány, nicméně pro adresáty právních norem je důležité znát jejich význam, neboť představují mimo jiné jeden z korektivů autonomie vůle a platnosti právních jednání. Z tohoto důvodu je specifikace obsahu, respektive významu, předmětného pojmu klíčová pro naplnění jedněch z nejvýznamnějších zásad občanského práva, kterými jsou princip právní jistoty a autonomie vůle osob soukromého práva. Diplomantka si tak v předkládané práci klade za cíl zjistit, jak nejlépe přiblížit obsah pojmu dobrých mravů pro právní praxi i širokou veřejnost, a jestli v situace, kdy neexistuje jeho zákonná definice, je v doktríně a judikatuře pojem příhodně vymezen, a zda o něm panuje shoda.

Diplomová práce je členěna do tří částí. První část se zabývá pojmem dobrých mravů, jakožto jednoho z nejstarších institutů občanského práva, nalézá jeho původ a posuzuje povahu institutu, pokud jde o jeho proměnlivost v čase. Konkrétně se zde pojednává o pojetí dobrých mravů v římském právu, po pádu Římské říše, dále pak v Československu až do přijetí platného občanského zákoníku. Druhá část nabízí poznatky o tom, jak k dobrý mravům přistupuje nejen platný občanský zákoník, ale i o jejich interpretaci doktrínou a judikaturou, a to nejen v tuzemsku, ale též v Německu a ve Švýcarsku. Dále je v této části objasněna úloha dobrých mravů v občanském právu a vyložen pojem veřejného pořádku za účelem rozlišení významu a funkce těchto dvou korektivů.

Pro pochopení, co nejvíce aspektů dané problematiky se diplomantka v třetí a poslední části práce věnuje jednak následkům, které vyvolává jednání rozporné s dobrými mravy a ve druhé kapitole též přístupu praxe k dobrým mravům ve vybraných okruzích jejich aplikace. Ze stejného důvodu pak do práce zařazuje i srovnání s vybranými zahraničními právními řády. Komparace s vhodně zvolenou zahraniční právní úpravou totiž dle jejího názoru představuje vždy cenný zdroj poznání, neboť poznatky získané tímto porovnáním mohou inspirovat ke změně stávající tuzemské úpravy, nebo naopak poskytnout potvrzení o její správnosti. V závěru práce jsou pak zodpovězeny v úvodu položené otázky.

Klíčová slova: dobré mravy a jejich význam, neurčitý právní pojem, funkce dobrých mravů

Abstract, key words

Title of the thesis: Good morals

The aim of this thesis is to elucidate the meaning of good morals to addressees of legal norms. Good morals are not, as an indefinite legal concept, defined in any law, nevertheless, it is important for addressees of legal norms to know their meaning, as they represent, among other things, one of the correctors to the autonomy of the will and the validity of legal proceedings. For this reason, the specification of the content, or meaning, of the term in question is crucial for the fulfillment of one of the most important principles of civil law, which are the principle of legal certainty and the autonomy of the will of persons under private law. In the presented work, the graduate aims to find out how best to approach the content of the concept of good morals for legal practice and the general public, and whether in a situation where there is no legal definition, the concept is appropriately defined in doctrine and case law, and whether it prevails.

The diploma thesis is divided into three parts. The first part deals with the concept of good morals, as one of the oldest institutes of civil law, finds its origin and assesses the nature of the institute in terms of its variability over time. Specifically, it deals with the concept of good morals in Roman law, after the fall of the Roman Empire, then in Czechoslovakia until the adoption of the current Civil Code. The second part offers information on how good morals are approached not only by the valid Civil Code, but also by their interpretation by doctrine and case law, not only in the Czech Republic but also in Germany and Switzerland. Furthermore, this section clarifies the role of good morals in civil law and explains the concept the concept of public order in order to distinguish the meaning and function of these two correctives.

In order to understand as many aspects of the issue as possible, in the third and last part of the thesis graduate deals with the consequences of behavior contrary to good morals and in the second chapter also the approach of practice to good morals in selected areas of their application. For the same reason, the work also includes a comparison with selected foreign legal systems. In her opinion, the comparison with a suitably chosen foreign legal regulation always represents a valuable source of knowledge, as the knowledge gained by this comparison can inspire a change in the existing domestic legislation or, on the contrary, provide confirmation of its correctness. At the end of the thesis, the questions asked in the introduction are answered.

Key words: good morals and their meaning, indefinite legal concept, function of good morals